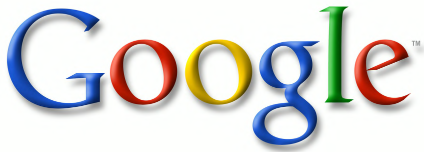

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

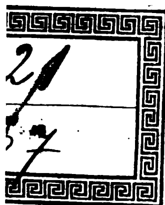
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

HARVARD COLLEGE LIBRARY

Bought with the income of

THE KELLER FUND

Bequeathed in Memory of

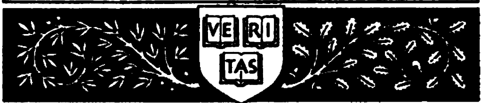
Jasper Newton Keller

Betty Scott Henshaw Keller

Marian Mandell Keller

Ralph Henshaw Keller

Carl Tilden Keller

Vol. XX [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

121

Anton Janežič,

c. k. profesor više realke in tajnik družbe sv. Mohora v Celovcu.

3924

Janežičeve

VEČERNICE

za

poduk in kratek čas.

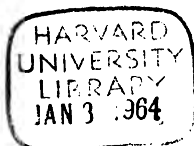
Izdala družba sv. Mohora.

Slovenskih Večernic XXIII. zvezek.

V Celovcu.
Natisnil J. Blaznik v Ljubljani.
1870.

Slav 8461.81.10 (23)

Z dovoljenjem visokočast. Keršk e g a knezoškofijstva.

Antonu Janežiču.

Po tebi kličejo glasovi mili,
Predragi, ki v prezgodnjem grobu spiš!
O radi bi te zopet prebudili,
Al, oh, zastonj doné, — in ti molčiš.

Tvoj vertec — družba svetega Mohora —
V pomladi novi spet poganja cvet;
Pa še se v žalosti topiti mora,
Ker več se ne prikažeš na njen svet. —

Al — še živiš! Tvoj duh v prostorih ziblje
Zbujenih se, k življenju vse budí,
V spominu tvojem se verší in giblje
Veselo petje pomladanskih dní.

Med dela tvoja milo se razliva
Nam v radost novih časov solnčni žar;
Krasnejše dan za dnevom se odkriva
Tvoj vsem Slovencem zapuščeni dar.

Svaritve tvoje pa so rajsko cvetje,
'z njih dihal bo zanamcem večni mir,
Kot iz kerubskih strun nebeško petje;
Blagote dela tvoja so izvir. —

Vladarji naj se slave veselijo,
Katero zgodovina shranja njim:
Pa tud udarci zvezde jim temnijo,
Ki težki bili so zatiranim.

Naj vojskovodje venčajo si čela,
Naj lavor njih stoletja zeleni:
Na veke tudi tožijo kerdela,
Ki prelivala so nedolžno kri.

Drugač pripravlja z deli duh si slavo,
Ostane nezvenljiva vekomaj,
V neskončno dviga se od tod višavo,
Razliva z rajskim svitom se nazaj.

Očetje naši gore in doline
So Večnemu okinčali na čast.
Pognala kal je slovstvene ledine,
Razvija rajske se pomladi rast!

In tu živí tvoj duh, v prostorih ziblje
Zbujenih se, k življenju vse budí;
V spominu tvojem se verši in giblje
Veselo petje novih lepših dni!

Doné za tabo vedno glasi mili,
Predragi, ki v prezgodnjem grobu spiš.
Nenéhoma te bodejo slavili,
V slovenskem rodu večno ki živíš!

Živiš na veke — in slaviti mora
Te Slave matere najzadnji sin,
Kot družba bode svetega Mohora
Slavila brez nehanja tvoj spomin!

A. Umek.

Anton Janežič,

c. kr. učitelj na viši realki Celovški in tajnik družbe sv. Mohora, blag Slovenec, nevtrudljiv delavec na polji slovenskega slovstva.

K življenju lepšemu se rod moj zdrami,
Bil klic je tvoj, slovenski korenjak.

Besednik.

Družba sv. Mohora ima letos spolniti žalostno, britko dolžnost: postaviti duševni spominek onemu možu, ki jej je bil roditelj in odgojitelj, pravo okó in desna roka mnogo let, opomniti slovenski narod, naj ohrani v hvaležnem spominu njega in drage svetinje, ktere je rajni nevtrudljivo nabiral svojemu ljubljenemu narodu.

Nate ljubi družniki! na čelu letošnjih Večernic podobo Antona Janežiča, moža, ki je ljubil svoj slovenski narod iz vsega sercá, za-nj delal od mladih nog do zadnjega trenotka, njemu daroval vse svoje moči, dušne in telesne, ki je kakor pridna bčelica nabiral in nanašal, da bi svoj narod preskerboval z dušno hrano, — onega moža, ki je bil svojemu narodu budnik in svetilo in mu bo vedno na čest.

Uternila je zvezda, ki je tako ljubo jasno sijala na slovenskem nebu; ugasnile so skerbljive oči, ki so družbinim hčericam, — knjigam od družbe sv. Mohora izdanim — oskerbovale čedne obleke, jih pregledovale in likale; za vselej so oterpnele roke, ki so bile neprestano podvizne, vse predale in predalčke slovenskega slovstva založevati s tečno, okusno in zdravo hrano. Slovenci in zlasti vi, družbeniki sv. Mohora! ali bi mogli kedaj pozabiti Antona Janežiča?

Večernicam je priložena njegova podoba, naj ga po sliki spoznajo oni, ki ga osebno in živega niso poznali, in da ga v duhu morejo gledati tisti, ki so živega poznali in ž njim se menili; naj bi ga ohranili v blagem in čestnem spominu vsi Slovenci, kajti to je zaslužil mož, pošten ves in ves. Sliki je pridjan Janežičev življenjepis, iz kterega razvidite njegov trud, njegovo marljivost, poštenost in navdušeno ljubezen

za slovenski narod in vse, kar zadeva mater Slavo, da-si ravno pero, ki ga piše, ni kos, njegove zasluge dostojno popisati.

I.

Sredi Roža je Št. Jakopska fara, ktera šteje 16 vasi in po svojej prijazni, lepi legi daleč slovi. Proti jugu jo ločijo visoke gore, Roščica in Jepa, od sosednje kranjske dežele, na severnej strani se vije Drava skoz široko polje in jo meji od Št. Ilske fare. Stara farna cerkev sv. Jakopa, h kteri so nekdaj menihi Osojanski hodili opravljat božjo službo, stoji na prijetnem homcu nad Pogradom, farno vasjo, koder ponosno gleda po celem Rožu in Podrovji. Pet hčer ima ta stara, slavna mati, pet poddružnic, a mnogo, mnogo več je odredila slavnih sinov, s kterimi se sme ponašati, ker so jej delali čast v raznoterih stanovih.

V Gorenčah, vasi na zapadnej strani razširne fare, pri Ahacelnu je tekla zibelka slavnega*) Matija Ahacelna, prijatelja mladine in ljudstva, blagega domorodca in velikega dobrotnika svojega rojstnega kraja in človeštva sploh. V tej fari je živel tudi pevec Anderijaš, ki ni znal le dobro tkati, temoč tudi čedne pesmice skladati, ktere so šle od ust do ust, od vasi do vasi po vsej dolini. Lepa čedna pesmica je pa bila Slovencem vselej všeč, kajti od nekdaj so radi peli. Žalibog, da se je staro slovensko narodno petje močno pozgubilo po Koroškem, od kar so prejšnje cerkvene pevce izpodrinile orglje in v nemškem duhu izučeni orgljarji.

Še se nahajajo verli sinovi, ki so v tem kraji domá, v raznih stanovih, v visokih in častnih službah, na pr. Dr. Ambruš, viši štabni vojaški zdravnik v Zagrebu, vitez zlate krone. Dr. Val. Janežič, brat rajnega Antona — in okoli 16 živih duhovnov še sedaj pastiruje na Koroškem.

Ta fara nam je tudi rodila Antona Janežiča. Na jugoizhodnej strani Št. Jakopske fare, skrita med vi-

*) Beri Ahacelnov životopis v Drobtincah l. 1847 str. 117.

sokimi sadnimi drevesi, je vasica Leše, ki štèje kakih 6 kmetij. Pred vasjo je Belša, potočič, ki izvira pod Graščenico in se vije po Slatnah memo Breznice in Leš. Njegova struga pred Lešani je navadno suha; včasih pa, posebno po plohah, potočič nakipne in veliko škode nareja. Za vasjo na južnej strani se polagoma vzdiga Deber, nizek hrib, na enej strani pogozden, na severnej pa so pašniki in senožeti. V globokej strugi pod Debrom teče Bistrica, ktera izpod Roščice pridervi; ob njej stojé nekdaj slovite, sedaj zapuščene fužine pod Roščico.

Leše so starodavna vas; že „Annus millesimus“ omenja, da je bila služna osojanskemu samostanu. Najkrajna kmetija v tej vasi je Janežičeva in pravi se, da je bila Janežičeva hiša najpervih ena sèzidana. Pred letom 1848 je ta hiša imela pravico pobirati desetino po polji v okolici, zato je imela tudi tako velik skedenj, da si ga od daleč lehko razločil od drugih.

V tej hiši se je rodil Anton Janežič 19. decembra 1828. Oče so mu Valentin Janežič, mati pa Marija, rojena Mikula, doma pri Radišniku; oba še živita.

Kakor terdi kremen živo iskrico rodi, tako je tudi Janežiča nam podaril kmečki stan, nepokvarjeno jedro našega naroda.

Anton je bil najstarejši izmed sedmero otrok, 5 bratov 2 sester, kteri razun Antona še vsi živijo. Da so Janežičevi stariši pridni, zraven pa tudi razumni, je najjasnejša priča to, da so izmed petero sinov tri poslali v više šole, kar kmetu ni tako lehko. Drugi kmečki stariši deržijo svoje otroke rajši domá, da jim pomagajo delati za hlapce ali dekle, kakor da bi jih pošiljali v mestne šole in še plačevali za njimi. Gospodarji na Janežičevej hiši bili so skoz in skoz marljivi kmetovalci, pa tudi skerbljivi stariši svojim otrokom. Pervo nam kažejo skerbno obdelana polja in precej obširni sadni vert, na kterem je videti mnogo košatih, starih hrušek in jablan. Pri pridnem kmetovanji pa niso pozabili skerbeti za čedno in dobro izrejo svojih otrok, za njih srečo in boljši kruhek. Antonov stric, brat Antonovega očeta, so bili dolga leta uradnik pri patrimonijalnej sodniji v Št. Pater-

nianu in so sedaj grajšak blizo Špitala; očetova sestra pa je bila zamožna posestnica in tergovka v Št. Paternianu. — Pervi šolski nauk je dobil Anton v domači farni šoli. Kakošne so bile prej šole po Slovenskem, to je menda vsakemu znano, kdor jih je obiskoval. Nemško in spet nemško, to je bilo, da kratko rečem vse, kar se je učilo in kar se je tirjalo. Nemško so slovkovali in brali, nemško se učili pisati, nemške „diktande“ so se narekovale, nemško so morali šteti in računiti, v bolj slovečih učilnicah so se še celó katekizem morali otročiči le nemško učiti. To so tiste šole, po kterih nekteri ljudje še sedaj hrepenijo, kakor svoje dni Izraelci po loncih polnih mesa; to so tiste šole, s kterimi hočejo slovenski narod osrečiti ljudje, kterim so sicer Slovenci toliko mar, kot lanski sneg. Koliko so koristile take šole, vedó dobro oni, kteri imajo oči, da vidijo in še kaj serca imajo za svoj narod. Živa resnica je, kar se bere v življenjepisu nepozabljivega rodoljuba in škofa Slomšeka: „Šole po deželi so bile vse nemške. Otroci so se z nemščino grozovitno mučili; pa malo nemških besed, ki so se jih v glavo vbili, so v kratkih letih zopet pozabili, tako da, akoravno so otroci po 6 let v šolo hodili, vendar ko so odrastli, niso znali ne nemško ne slovensko ne pisati ne brati: nemško ne, ker so pozabili, slovensko ne, ker se niso nikdar učili. Nihče tedaj ni mogel s pobožnim branjem si kratek čas delati in serce žlahtniti, nihče s podučljivim branjem si um bistriti in se kaj koristnega za časno srečo učiti. Tako daleč so prišli ubogi Slovenci, da še najpotrebniših molitev niso več znali, akoravno so dolga leta v ponemčene šole hodili. Ko sem še za kaplana na deželi služil, veleval sem odraščenemu mladenču pri velikonočnem spraševanji, da naj 10 božjih zapovedi moli. Začne, pa hitro omolkne ter se izgovarja, da se jih je le po nemško v šoli učil. Ko mu rečem, da naj jih tedaj po nemško moli, zopet začne ali tudi zopet obtiči, pa se vnovič izgovarja, rekoč: „Po nemško sem jih pa že pozabil“. —

Toda učitelji tega niso bili krivi; krive so bile le napčne naredbe in njih skrajna namera, — ponemčevanje vseh nenemških narodov po Avstriji.

Da se slovenski jezik po vseh krajih ni tako zatiral in v kot postavljal, da se mu je v nekterih šolah milejše godilo, imamo se zahvaliti nekterim učiteljem, ki so gledali več na prid in korist ljudstva, kakor na poslavljenje, ktero je edino le nemčevanje donašalo. Šola v Št. Jakopu je spadala med tiste srečne šole, v kterih slovenski jezik ni bil popolnoma zaveržen. Zato so pa tudi ljudje v tej fari od nekdaj radi brali slovenske bukve in molitvenih bukvic pri božjej službi nikjer ne vidiš toliko, kakor v Št. Jakopskej farnej cerkvi.

Okoli 40 let je služil ondi za učenika Ožbalt Wuzella, mož izverstnega spomina. Ker je bil skorej da pri vsakej poroki, pri vsakem kerstu in pogrebu, poznal je vse ljudi po fari in okolici, vedel jih klicati pri kerstnem imenu in priimku, vedel za vsakega, kedaj se je rodil, kteri botri so ga deržali pri kerstu, kedaj je bila poroka tega ali onega, vedel je povedati, kako sta si ta ali uni v sorodstvu, kam je prišel ta fant, kedaj in kje se je omožila ta in druga deklica. Bil je mož s svojim dobrim spominom živa kronika in bil bi lehko namestoval kerstne in druge farne bukve, ako ne bi bil umerl. Če se je primerilo, da kterega otroka niso zapisali v kerstne bukve, mož ga je staknil in se spomnil vseh okoliščin, da se je lehko vedelo, kam ga zapisati.

Ta mož, ki je videl en cel rod odmirati in doraščati, bil je Janežičev pervi učitelj; učil je Antona čerke spoznavati, slovkati, brati in tudi perve čerke postavljati na papir, kterih je potem rajni Anton toliko milijonov sestavil ino spisal. Tudi mož že počiva nekaj let na tistem pokopališču, kamor jih je spremil toliko sto faranov; bodi mu večni mir. Vselej se je rad spominjal svojih nekdanjih učencev in pravil, ta ali uni je pri meni hodil v šolo. Veselilo ga je in v čest si je štel, kedar je zvedel, da je eden njegovih učencev prišel do dobre službe in boljšega kruha, da je bil počeščen ali povišan. Ne vém, ali so mu tudi učenci vračali z enako ljubeznijo! Z učitelji je kakor s stariši — mnogo otrok odredijo, toda malo hvaležnih.

II.

Deset let starega Antona peljejo stariši jeseni l. 1838 v nemške šole v Celovec. Rožanov je prejšnja leta dosti bilo v Celovcu na nemških in latinskih šolah. Prebrisane glavice so se lehko učile, stariši so jih pa pred radi dajali v šole, nekaj zato, da bi prišli k boljšemu kruhu, nekaj pa za to, da bi jih lože obvarovali vojaščine. Bilo je pred vse boljši kup, davkov pa ne preveč. Posebno se je Št. Jakopska fara ponašala s številom in odličnostjo svojih dijakov, kteri jo še sedaj čestijo v raznih stanovih. Marsikaj se je sedaj predrugačilo. Kmetje svojih sinov ne dajejo več tako lehko v šole, ker je vse po dva in trikrat se podražilo, a tudi mladenčem se ne ljubi, tako marljivo se učiti.

Anton stopi v Celovcu v tedajšnji drugi, sedanji tretji razred nemških šol. Moral se je domá že pridno učiti in pri predskušnji dobro znati, da so ga iz kmečke šole tekoj v drugi razred vzeli; vsak te sreče ni imel. V mestnih šolah se je pa slovenskim fantom včasih terda godila. Da so ravno znali gladko brati, čedno pisati in še „ein mal eins“ od konca do kraja na pamet, vendar nemški „sprohlêr“ in pa nemški „katekizem“ sta jim delala dosti sile. Bistre glavice so vendar premagale vse težave in ovire, drugo leto so že začeli umevati, kar so si pred vbijali neumljeno v glavo.

Poleti 1840 je Anton doveršil nemške šole; sedaj se je moralo odločiti, kaj bode z Antonom? Ali bode domá ostal in pomagal starišem pri kmetovanji? ali bi ga dali česa drugega se učit, ali pa bi ga pustili še dalje v šolah? Odločili so se stariši za zadnje, kajti rad se je Anton učil, dobro glavo je imel, tih je bil in vselej se lepo vedel, da se je moglo gotovo iz njega kaj dobrega pričakovati, in ker sta bila oče in mati še sama močna, zato ga pri delu še nista pogrešala. Imela sta že več sinov; to sta pa vedela, vsi pri hiši ne morejo ostati. Jeseni leta 1840 pripeljejo oče Antona v latinske šole Celovške, upaje, da bode postal kedaj duhoven, ali kak drug gospod in mu ne bo treba, niti z žulji pridelovati si kruha niti terpeti

poleti vročine, pozimi pa mraza. Gotovo so si mislili, poskusili bomo; če jih je že toliko pregazilo latinskih šol, pokaj bi jih Anton ne?

Latinske šole tedaj še niso bile vravnane, kakor sedaj. Učiteljev za posebne predmete ali stroke še ni bilo, temoč razredni učitelj je učil vse predmete razun verozakona in je spremljal svoje učence od pervega do četertega razreda, drugi pa jih je imel v petem in šestem razredu, še le v sedmem in osmem ali modroslovskem razredu so bili profesorji za posamesne predmete. Da-si je imela prejšnja vravnava svojo slabo stran, to je bilo vendar na njej dobro, da je učitelj svoje učence, njihove sposobnosti in zmožnosti bolj spoznaval in bolj enakomerno ž njimi napredoval.

Antonu Janežiču je bil učitelj v pervih štirih razredih latinskih šol prezgodaj zamerli P. Franc Ksaver Kienreich, mož natančen in strog pa blagega serca in posebno sloveč zavoljo izverstne latinščine, od kterega so se učenci obilno učili. Anton stopi v latinske šole, postal je dijak ali študent.

Ni lepšega življenja na svetu, kakor je življenje dijaško, ako le dijak pobožen mladeneč ostane, in se pridno uči. Ali si videl kedaj veselejšega in zadovoljnišega človeka, kakor je dijak? Potreb nima veliko, z malim je zadovoljen, živi brez vse skerbi, in če mora včasih pomanjkanje terpeti, nič mu ne dene; mladost in zadovoljnost premagate vse težave. Ali tudi nevarščin polno je dijaško življenje. Kmečki fant pride nedolžen, nepokvarjen v mesto. Dobra mati, skerben oče mu dasta za slovo veliko lepih naukov in z gorečo molitvijo spremljata svojega ljubljenca v šole. Pa v mestu ga pričakuje mnogo sovražnikov: sovražniki zvunanji v raznih podobah, in sovražniki znotranji, to je hudo poželenje, ki se v mladem sercu zbuja, ga skušajo spraviti ob najdraže reči, vzeti mu nedolžnost in vero in ga tako pogubiti. Nesrečen mladeneč, ki zapravi te dragocenosti; srečen pa tisti, ki se srečno ustavlja zapeljivemu svetu in znotranje spake po nauku sv. vere kroti. Pač res, da je lepo in veselo dijaško življenje, pa tudi brez težav ni — in svoje nevarne kamene

ima, ob ktere se jih mnógo spotakne, pade in pogubi.

Nekteri dijaki so prave spake, kterim je vsak uk zopern in nadležen, a lepotičenje, rogoviljenje in lenarjenje perva skerb. Kervavo zaslužene krajcarje svojih starišev znosijo v kerčme, jih pokadijo ali zaigrajo, zraven pa ostanejo bebci, ali postanejo buteci hujši nego prej. Kedar vidijo, da ne morejo več naprej, nazaj pa sami nočejo, in kedar se stariši naveličajo njihovo lenobo podpirati, obesijo uk na klin — a niso ne tič ne miš, niti za kmeta, niti za gospoda.

Vseh téh nevarnosti obvaruje marljivo učenje. Oboje je strinjal Anton Janežič, mladi dijak. Kogar je mar česa se učiti, temu ostaja še dosti časa za to po storjenej dolžnosti. Dokler eni lenobo pasejo in se še šolskih predmetov pridno ne naučé, so drugi podobni pridnej bčelici, in že zgodaj začnó nabirati si znanosti za poznejih potrebnih ali vsaj koristnih dni.

III.

Še v teh letih, ko se je Anton šolal na gimnaziji, bili so v Celovcu slabi časi za slovenščino. Krog in krog mesta vse slovensko, da je slovenščina segala v predmestja, vendar dijak v vseh šolah ni slišal čerhniti niti ene slovenske besede. Kedar so ga prišli obiskat stariši ali pa kedar se je sèšel z dobrim znancem, takrat se je ž njimi po domače pogovarjal; to je pa bila tudi razun počitnic edina vaja, ki jo je imel slovenski mladeneč v svojem materinem jeziku. Jeli čuda, da se je svojemu narodu izneverilo toliko sinov? Se je li čuditi, da se je marsikteri raji za Nemca vedel in svojemu rodu odpovedal, ker ni bil več zmožen materinega jezika? Kteri so pristopili v duhovšnico, ti so tam imeli priložnost, vaditi se v slovenščini, zlasti za časa špirituala Slomšeka; kdor pa je šel v pravniške ali zdravniške šole, ta se je večidel popolnoma potujčil. Od tod toliko odpadencev v viših uradniških krogih.

Na tihem in v zavetji so vendar tudi že v Celovcu kljile in poganjale cvetlice spomladanske na sicer pustej ledini slovenskej. Seme v duhovšnici zase-

jano ni padlo vse na skalo ali med ternje, tudi dobre zemlje je našlo; tú pa tam so posamezni gojili ljubezen do slovenskega jezika, — in so se zavedali svoje narodnosti. Živel je še Urban Jarnik, ki je s svojim ognjem tudi druge ogreval in vnemal ter jih navajal, zajemati in piti iz zdravega, bogatega vira žalibog zanemarjene slovenščine.

Tudi Anton Janežič se je že v latinskih šolah marljivo vadil v materinem jeziku.

Kdo ga je zbudil? Zbudili so ga najprej mati, verla Slovenka. Sami so radi brali slovensko in so ljubezen do branja še v otroke zaplodili. Res, da je bilo tedaj slovensko slovstvo še ubogo; le redko se je prikazala kaka slovenska knjiga in še redkeje je našla pot med kmete. Toliko bolj všeč pa so bile redke knjige in prebirali so jih marljiviše, zatorej tudi z večim pridom. Rodoljubni profesor Matija Ahacel so veliko pripomogli; pomagali so tudi duhovni pastirji, da so se take knjige med ljudstvom raznašale, in pogostoma brale. Cvetelo je po Rožu slovensko petje in Rožani so daleč sloveli zavolj prijetnega petja. Peli so v vsakej hiši, peli po večerih pri preji, peli na polji pri delu, peli so pastirji na pašnikih; v vsaki hiši so znali nekaj starih in novih pesem. Matere so pravile otrokom v dolgih zimskih večerih povesti, pravljice in uganjke, a otroci so jih poslušali, da bi jesti pozabili. Janežič sam mi je pravil, da so mu mati z eno povestjo zbudili ljubezen do slovenskega materinega jezika. Ko mu prinesem enkrat „Novice“ in zadeneva na povest: Sedem sinov, ktero je rajni Jožef Žemlja v pesem predelal, mi reče Anton: Glej! to povest so mi pravili mati in so mi ž njo zbudili ljubezen do materinega jezika. Blaga mati so tedaj izkresali v Janežičevem sercu ono domoljubno iskro, ki je postala dobrodejni plamen, ki je svetil in grel neugašen do zadnjega trenotka. To je najlepši in najsvetejši materin poklic, zbujati v rahlih, nežnih sercih ljubezen do vseh čednosti, posebno pa tudi ljubezen in spoštovanje do materinskega jezika in do naroda, med kterim so se vlegli.

Žalibog, da se na slovenskem Koroškem ravno v tej zadevi godijo če dalje veče in gerše napake. Oče

in mati sta terda Slovenca, a njih otroci morajo nemško kruliti, češ, da se zgodaj navadijo dveh jezikov. Iz takih otrok dorastejo tisti polutanci, kterih gimnazijalni in vodje drugih šol ne vejo pod ktero narodnost vtakniti. Ubogi pa sami ne vedó, kaj so. — Janežičeva mati so pametno ravnali, si pa tudi hvaležnega sina izredili, ki je njim in vsemu narodu na čest.

Gotovo je še več drugih ugodnih okoliščin pripomoglo, v mladem Antonu vterjevati narodni čut. Leta 1843 so jele izhajati Novice, pervi slovenski časnik, krog kterega se je zbiralo, kar še ni bilo odmerlo popolnoma svojemu narodu. Za gotovo vem, da jih je Anton že prebiral leta 1845 in 1846.

Hvaležno imam omeniti pred vsemi drugimi enega rodoljuba, ki je imel največi vpliv na Janežiča. To je naš Matija Majar, ki je bil tačas mestni kaplan pri stolnej cerkvi v Celovcu. O njem poroča Janežičev tekmec in prijatelj č. g. J. S. „Narodni duh je v Janežiču zbujal naš Matija Majar; on je bil središče in ognjišče za Celovške Slovence. On je povabljal dijake na petje, nje učil slovenskih pesem, a nas je tudi prav po slovensko pogostoval. Res moram spoznati, kako čudno se je nam dozdevalo po iskrenih besedah ovega narodnjaka spoznavati nov svet, slovanski svet, ki ga dosehdob poznali nismo. A iz začetka je imel g. Matija veliko sitnost z nami, ker smo bili še vsi te misli, da slovansko, posebno slovensko pleme prihodnosti nima in da je le za to na svetu, da se Nemčija čim dalje razširja po slovanskem svetu.“ Kolarjeva knjiga: „Vzajemnost nam pa je odperla oči, da Slovan svojo slavno zgodovino ima in še slavnejše pričakovati sme; da ima vsak narod svojo nalogo na svetu izveršiti.“

Bil je dalje Antonu lep izgled rajni Matija Ahacel; on sam mi je to pravil. Pred britofom Št. Jakopske farne cerkve je stala svoje dni debela košata lipa, kakor jih sploh Slovenci radi zasajajo blizo cerkve. Pod to lipo so rajni Matija, kedar so prišli iz Celovca obiskat svoj rojstni kraj, ob nedeljah po božjej službi postajali. Obstopili so jih kmetje in sosedje iz vse fare in tako so se pogovarjali o marsičem. Učeni in skušeni mož so svoje rojake poduče-

vali, spodbujali k sadjoreji in umnejšemu kmetovanju; tako je prišla marsiktera dobra drobtina med ljudi, marsikaj dobrega se je vpeljalo. Sam Anton in tudi drugi ljudje so mi kazali mesto, kjer so radi postajali Ahacel in so zbirali krog sebe ukaželjne može. Že davno je, kar se je posekala lipa, ker je že bila trohnjela; tudi Ahacel že počivajo 24 let na Celovškem britofu, ali sad njihovega truda in podučevanja se še sedanje dni vidi po vsem Rožu, sadni vertovi z obilnim sadjem mnogoverstnih plemen. Kar so bili Ahacel svojim rojakom in deželi, mikalo in vnèmalo je tudi Antona in res je tudi postal, samo da v druggem uzvišenem krogu. Ahacel so se trudili povzdigniti svoje rojake na višo stopinjo kmetiškega izobraženja, da bi svoja polja umnejše in vspešnejše obdelovali, svojo živino boljše gleštali; Anton pa je oral in obdeloval terdo ledino slovenskega slovstva, polje, zanemarjeno in zaraščeno skoz stoletja. Bila sta si Matija in Anton zeló podobna po značaji; če ne bi bila v sorodnosti po kervi, sta bila si sorodna po blagih sercih. Matija Ahacel so bili Antonu vzor; to vem iz njegovih lastnih ust, — vidi se to tudi iz njegovih del.

Hitro potekó dijaška leta. Slovenski dijaki ne morejo v mestu potratno živeti. Od starišev dobijo živeža in nekaj obleke za potrebo; zato se pa rajše in pridniše učijo in nekteri si že zgodaj služijo kruha s podučevanjem drugih učencev. Ker se slovenskim dijakom v mestu nikoli preveč dobro ne godi, veselijo se tolikanj več počitnic in konec šolskega leta vsakteri radostno zleti v svoje staro gnjezdice, k očetu in materi domú, če jih še ima. V srečnej prostosti le prenaglo minejo mili dnevi počitnic. Janežiča je toliko bolj vleklo o počitnicah domú, ker je mirno bivanje v prijetnej okolici in v obližji starišev tej mirnej duši bilo najbolj po godu. Po veselicah ni ga nikdo videl hoditi; le v milej naravi, v prebiranji bukev in nabiranji znanosti je iskal in našel svoje veselje.

Kedar je bival domá pri stariših, hodil je ob sobotnih jutrih rad h kapelici matere Božje v fari Podgorjanskej, pičlo uro v goró. Ljudje pripovedajo,

da je stala prej na tem mestu druga kapela, posvečena materi Božjej. Svoje dni je sv. Hema priromala tú sem, pa že utrujena ni več mogla v stermo goro. Zato so angelji kapelico z gore v dolino prenesli na mesto, kjer sedaj stoji Podgorjanska farna in romarska cerkev; hudiči pa so tergali pečevje ter ga metali in valili za njimi. Tako póvé ljudska pripovedka. Gotovo je bila ena silna moč, ktera je toliko in tako ogromnega skalovja zadervila z gore daleč po dolini, morebiti ista in ob istem času, ko se je posul velik kos Dobrača.

V gori na malej ravnici pod stermimi skalami stoji čedna kapelica, kamor Slovenci iz Roža in Podrovja ob poletnih sobotah radi romajo. Pred kapelico se ti ponuja krasen razgled, gori do Dobrača in Osojčice, doli po Podrovji do Hombreškega mosta in do Št. Marjete. Zato je Anton rad in pogostokrat tje zahajal. Vlekla ga je tje pobožnost do Device Marije, kakor tudi ljubezen do lepe narave.

IV.

Priburilo je osodepolno leto 1848. Vrelo je po vsem svetu, kakor v hramu, polnem novega vina. Kdor se spominja tega leta, vedel bo tudi, koliko se je takrat sprevernilo — hipoma, črez noč. Degodki, ki so sicer zoreli po več let, so takrat dozoreli v malo dnéh. Dan na dan je prinašal novega, dan na dan se je poderlo kaj starega, kar je stalo sto in sto let. Ljudje, posebno prosti, so bili večidel nepripravljeni na dogodke, ki so se verstili tako naglo, kot bi se sukali na kolesih. Osupnjeni so stali in gledali, a niso mogli razumeti, kaj in zakaj se vse tako godi, ker skrite so bile roke, ktere so kolo časa vertele. Dosti vina se je pokazilo ali iztočilo že v vrenji, nekaj so ga nam drugi izpili, nam pa prazne posode pustili, nekaj dobrega je pa tudi še ostalo, ko bi ga vedeli hraniti in rabiti.

Izmed pridobitev, ktero nam je prineslo viharno leto 1848, bila je v pervi versti enakopravnost vseh narodov, ki bivajo v avstrijskem cesarstvu, to je, pravica, da sme vsak narod po svoje živeti, po svoje se-

izobraževati, da se ž njim mora uradovati le v njegovem jeziku, da imajo vsi narodi enake pravice, da ne sme biti en narod gospodar, drug pa sluga. Pravica zares lepa in neprecenljiva, če se vresniči in se je narod poslužuje, a nam Slovencem je ostala veči del na papirji. Tujci so nam rezali kruh, se vé, da so sebi najlepše kose ohranili, nam pa je ostala skorja in še ta se je nam v rokah posušila.

Janežič je bil leta 1847 doveršil sedmo šolo in jeseni tega leta je stopil v osmo šolo. Solnce burnega leta 1848 prisije tudi pred prag slovenskemu narodu in izvabi iz zatuhlih kotov mnogo žlahtnih cvetlic. Janežič se je svoje narodnosti že toliko zavedel, da je radostnega serca pozdravil pravice svojemu zatiranemu narodu podeljene. Še marljiviše se poprime slovenščine; zakaj bližal se je že čas, da bo mogel svoj na tihem nabrani zaklad svojim rojakom v prid in čast obračati. Slovenski domorodci osnujejo v Celovcu slovensko društvo; mladega Janežiča izvolijo v odbor, ker ga je njegova marljivost in iskrenost priporočala. Česar bi se pred letom 1848 nihče ne bil upal le misliti, dogodi se jeseni leta 1848. Anton Janežič je začel učiti na gimnaziji slovenski jezik z dovoljenjem ministerstva toda brez plače. Da bi bila vlada tedaj že tudi plače kaj dovolila, to bi bilo že preveč ob enem. Slovensko ljudstvo prej tako zaničevano, moglo bi se prevzeti in mir deželni ali pa še celo ravnovažje Evropsko v nevarnost pripraviti. Pa da je le učiti smel, za drugo ni vprašal mladi, za blagor svojega naroda ves vneti domorodec. Učitelj je bil, a učnih knjig ni bilo. Perva naloga in skerb mu je bila, skerbeti za potrebne učne knjige. Že leta 1848 je dal natisniti pervo knjižico: „*Leichtfasslicher Unterricht in der slovenischen Sprache für Deutsche.*“

Da-si ravno do teh mal ni nihče učil slovenskega jezika v Celovcu, vendar je bila potreba očitna. Janežič si je pridobil precej iz pervega 92 poslušalcev latinskih šol, ktere je učil vsaki teden v 5 urah; zraven pa je imel še 19 uradnikov in pravoslovcev, ktere je učil po tri ure v tednu. Leta 1849 je pretila Janežiču druga nevarnost, ktera bi ga bila

lehko odvernila od izvoljene poti, gotovo v veliko škodo za slovenski narod sploh in zlasti na Koroškem. Poklican je bil dvajsetletni Janežič v vojake, a prosil je odpuščenja od te dolžnosti in ga je tudi dobil.

Sedaj je bil Janežič prav na svojem polji, na ktero ga je poklical ljubi Bog, a to polje bilo je terda ledina, na Koroškem še skoraj-celina. Bilo je treba obilnega truda, marljivosti in stanovitnosti, kakor je bila le Antonu podarjena. Začel je delati, orati, kakor priden oratar od ranega jutra do pozne noči. Truda se ni ustrašil, tudi britke skušnje niso ga potlačile. Pred očmi mu je vedno bil namen, kteremu je posvetil svoje življenje in vse svoje zmožnosti. Ta namen je bil: olikati krasni sladki, materinski jezik in omikati svoj narod na podlagi svojega lastnega jezika. Celih 20 let je delal za svoj narod in njegovo delovanje je bilo vspešno in blagoslovljeno. Njegova mati so meni večkrat rekli: „Rada bi bila videla, da bi bil Anton duhovnik postal, ali siliti ga nisem hotela. Naj bi le bil srečen v tem stanu, kterega si je sam izvolil in naj bi tudi drugim koristil.“ Več ne bi bil mogel koristiti svojemu narodu v nobenem drugem stanu, kakor v tem, kteri je bil najpripravniši nagnjenju in zmožnostim njegovim.

Leta 1849 začne sestavljati *„slovar slovenskega in nemškega jezika“*, težko delo in mudno, a Janežiča ni splašilo. Z mladenčevo iskrenostjo se ga loti in kmalu tudi dodela. Pomagalo mu je pri delu več mladih domorodcev; vendar najsitnejša in težavniša opravila so pripadala njemu.

Bčelice, ko se prebudé po dolgi hudi zimi, so lačne ter iščejo živeža. S Slovenci je bilo enako; prebudili so se, pa tudi lačni so postali in željni primernega živeža. Janežič je videl in čutil potrebo, zato pa sklenil, Slovencem omisliti primernega branja. 7. julija leta 1850 izleti perva bčela iz njegovega panja; začel je Anton Janežič izdajati lepoznanski časnik pod naslovom: *„Slovenska Bčela“*. Da-si ravno slaba po dolgem zimskem spanji in stradanji, ter iz pervega še bolj toga in nevkretna, kmalu se je jela veselejše gibati in sukati, po raznoverstnih cvetlicah

in drevesih pridno nabirati, satovje delati ter ga polniti s sladko sterdjo. Preteklo je sedaj dvajset let; koliko se je spremenilo v njih! Mnogo se je obernilo na bolje, a tudi mnogo na huje. Iz enega panja je izrojilo več panjev. Perva bčela je sicer zamerla; na mesto nje je priletelo več mlajših, urniših in spretniših; a perva navdušenost se je mnogim ohladila. Milo se mi storí, kedar v roke vzamem pervi zvezek „Slovenske Bčele“! Mnogo bčelic istega časa več ne preletava; nektere so zamerle, druge je zadušil hudi merzli sever. Kdo so bili pervej Slovenskej Bčeli podporniki? Večidel duhovni, bogoslovci, nekteri uradniki in dijaki.

Dohodki Janežičevi v tem času so bili pičli; slovenski jezik je na gimnaziji učil brez plače, izdajanje „Bčele“, „Slovarja“ in drugih bukev tudi ni donašalo preobilnega dobička; Janežič je vendar izhajal, ker je bil pičlega vajen. Tedajni cesarski deželni namestnik, blagi baron Šlojsnik mu je naklonil stranski zaslužek. Zaupal je Janežiču *prestavljanje deželnega zakonika*, kteri posel mu je dal sicer mnogo dela, zraven pa priložnosti, uriti se dejansko v vseh strokih slovenščine in njo sposobiti za zakonodavni jezik. Prizadeval si je, kolikor je premogel, zamotani, težko umljivi stav nemškega zakonodavnega jezika razvozljati ter ga Slovencem umljivega narediti. Opravljal je prestavo deželnega zakonika od leta 1850 do leta 1853.

Leta 1851 se je vstanovila v Celovcu realka. Janežič sklene pripravljati se za učitelja na realkah; zato se poda vigredi leta 1851 na Dunaj. Ostane na Dunaji samo 4 mesece, od aprila do počitnic; v tem času učita slovenski jezik na Celovski gimnaziji dva prijatelja Janežičeva brezplačno, kakor on.

Koliko je imel Janežič na Dunaji denarnih pomočkov, tega ne vem; preobilni gotovo niso bili. To pa mi je znano iz njegovih ust, da je on, blaga duša kakor je vselej bil, podpiral še revniše rojake. Bival je takrat na Dunaji Jožef Kelič, bistra glavica, ki pa računiti ni vedela, da ima mesec 30 ali 31 dni. Dokler je bilo kaj denarja v žepu, bil je pust, a kedar je šel zadnji cvenk, začel se je post, hud post,

še ostrejši kot velikega petka. Ves sèstradan in zgladovan je prišel dostikrat k Janežiču, da mu je ta kupil jesti. Škoda za to glavo; duševno bogato obdarjen bi bil mogel svojemu narodu veliko koristiti, ker pa je bil veržen med tuje ljudstvo in vedno bolehen, bili so njegovi darovi zgubljeni za Slovence. Pred 6 leti je zamerl blizo Dunaja kot barnabiški duhoven.

V počitnicah leta 1851 se je učil Janežič domá v Lešah in pripravljal na izpit iz zgodovine in nemškega slovstva. Kedarkoli sem ga obiskal, našel sem ga pri bukvah. Študiral je Šloserjevo zgodovino, zraven pa še vredoval „Bčelo", sestavljal in pilil slovar.

Brez posla ali dela posedati ali pohajkovati Antona nisem videl nikdar. Le na sprehod sem ga mogel spraviti od doma, drugam ni ga bilo spraviti nikamor. Ne bo imela kterabodi okolica tako lepih, prijetnih sprehodov, kakor Leška; griči in hribi s sadnim ali gozdnim drevjem obraščeni, med hribi prijazne dolinice, iznad hribov mikavni razgledi po Rožji, Gorjanski strani in Podrovji. Najrajši je zahajal verh Debra, kjer si je dal napraviti mizico s klopjo. Iz skalovite struge pod Debrom je šumela Bistrica, na bližnjih brežicah so šepetale vejice v rahlem vetriču, vštric pa je pokrival temen gozd gorske rebri visoko pod Golico, Kladjo in Roščico. Ta mirni kraj se je miroljubnej duši najbolj prikupil. Vsaki dan je obiskoval bistri vrelec, izvirajoč izpod Debra, obsenčen po košatem gabru. Ta voda mu se je tako prilegla, da se je še v Celovcu večkrat hrepené nje spominjal. Ko je zadnje poletje v Porečah se vstanovil, da bi bil bliže Celovca, in je tam naglo in močno zbolel, rekel mi je: „Voda Poreška ni bila za-me, ta mi je zeló škodovala: pri vodi iz domačega studenca ne bi bil zbolel. Hišico v Porečah bom prodal in pojdem k letu na počitnice spet v Leše."

Koliko pripomore en sam človek k zbujanju in oživljenju narodne zavesti, videl sem na Janežiču. Kakor se iz enega žarka po vgodnej sapi more oživiti cel kup mertvega oglja, tako je Janežič obudil

in oživil v velicih krogih ljubezen do milega slovenskega jezika in do domovine. Njegov ogenj ni bil plamen od goreče slame, ki na hip zaplapoli, pa tudi hipoma spet ugasne; tudi ni bil buhteč požar, ki le škoduje; ogenj njegov bil je miren, dobrodejen plamen, ki ogreva in razsvetljuje.

Spodbujal je k branju slovenske dijake v Celovcu. Za nje je ustanovil že leta 1849 bralno društvo. Nič ga ni tako veselilo, nego to, da so dijaci pridno dohajali k njemu ter si izposojevali slovenskih knjig. Marsikterega mladenča so ravno njegove knjige navdušile z narodno idejo. Iz poročila v Bčeli razglašenega se vidi, da se je dijaška knjižnica kmalu obogatila; dobivala je knjig českih in drugih slovanskih jezikov. Leta 1855, ko Janežič ni imel niti prostora za knjižnico niti časa, ž njo pečati se, poklonil je veči del bogate zbirke slovenskih knjig licealni knjižnici, nekaj lastnih knjig je podaril prijateljem.

Po Janežičevem podbudku so dijaci više gimnazije osnovali in spisovali slovenski list „Slavija". V Bčeli 1. novembra 1851 piše: „Kakor predlanskem in lani so jeli dijaki na višej gimnaziji tudi letos svoj vadbeni list „Slavijo", vsakokrat na poldrugej poli, spisovati. Od dneva do dneva nam lepših reči donaša. Pa tudi učenci spodnje gimnazije ne zaostajajo. Ravno kar bodo osnovali svoj lastni list: „Daničico". Lep sad nam obetajo v prihodnosti. Res je, da je nekaj mlačnih, nekaj nemarnežev med njimi, ki se le tako rekoč prisiljeni materinščine uče, pa tudi ti se že večidel gibljejo in zavedajo."

„Dijaška knjižnica raste od dneva do dneva. Sedaj šteje že 249 knjig vseh slovenskih narečij. Najrajši beró jugoslovenske knjige, kterih je včasih le malo v knjižnici, vse druge so v rokah marljivih učencev. Bog daj, da bi našli podpore, kakor jo tako marljivi učenci zaslužijo."

Janežičeva zasluga je bila, da so se dijaci zavedali in urili v slovenskem jeziku. Dijaška knjižnica in „Slavija" bili ste sadišče, iz kterega je izšlo mnogo slovenskih pisalcev. Kam je prišla dijaška knjižnica, to smo gorej omenili, kedaj pa ste zaspali „Slavija" in „Daničica", ne vem povedati.

Janežič je tudi zbujal svoje rojake. Slovenskih knjig je pošiljal v Leše, da so jih brali doma in posojevali drugim; tudi za Leše je osnoval bralno društvo, ktero se je pozneje razderlo.

Posebno pa so se njegove ljubezni in navdušenosti do slovenščine navzeli njegovi bratje. Gregor, ki ni obiskoval mestnih šol, se je v slovenskem jeziku tako izuril, da je pesmi skladal. Od njega je pesmica, natisnjena v Bčeli 15. julija 1851.

Slave klic.

Sinko! vstani
Majko brani
Dolgo sužna sem bla že!
Se usmili
Proti sili
Sinko! brani vražnej me!

Plamen šviga
Moč se dviga
Slave sin se oživi;
Dušman beži
Z naše veži
Slave moč ti že proti.

V listu 1. avg. 1851 je bila natisnjena druga njegova pesmica. Gregor Janežič je sedaj oženjen in mlinar v Podgorskej fari pri Lucmanu. Pri ropotanji mlinskih kolés mu je gotovo se že usušila pesniška žila.

Tudi drugi brat, Balant Janežič, sedaj ces. polk. vojaški zdravnik, se je poskušal v skladanji pesem. Bčelin list od 1. sept. 1851 nam je prinesel eden njegovih pesniških umotvorov:

„Lepota.“

Prekrasna je rož'ca na vertu cvetéla,
Na nebesu zora ni lepša bila;
Široko okrog je najbolj slovela
Bi rekel, ne manj od srebra in zlata. —
Pá pisan metuljček sedaj lahkega krila
Jo sem primahlja. Le zagledati jo
Se hitro usede, jo gerli, omila,
Da zmoti jej glavco in serčice clo.
Ah kratko veselje! že sonce pripeka
Jej lice povene — metulj odleti.
Zdaj vbožica hira in tužno zaveka
„Lepota, lepota, kak grenka si ti“.

Tako je Janežič zbujal in vnemal bližnje in daljne kroge za slovenski jezik in slovensko narodnost.

V.

Spoznal je Anton tudi visoko ceno narodnih pripovedk, pesem, prislovic in zastavic, ker se v njih slika pristno mišljenje in življenje narodnega jedra, to je ljudstva po kmetih. Vedel je, kako mlado in staro rado posluša narodne pripovedke; kako navdušeno se pojejo stare narodne pesmi, ker so ljudstvu vzete iz serca, in ne pretezane po umetnih merilih. In prislovice, koliko zlatih naukov včasih ena sama v sebi ima! Zastavice pa so orehi, ktere je mladina vselej rada lupila ali pregrizala.

Že leta 1851 sklene napraviti zbirko narodnih pripovedk, pesem in prislovic. V Bčeli izdanej 1. novembra 1851 je natisnjen dotični poziv, iz kterega povzamemo nektere verstice: „Sveta dolžnost je vsacega človeka, stare ostanke svojega rodú: njegove pesme, pripovedke, prislovice, zastavice in sploh vse njegove starinske reči skerbno iskati in nabirati, in tako najdene za prihodnje čase pozabljivosti otéti. Hvala Bogu! tudi pri nas Slovencih se je v tem obziru že marsikaj zgodilo. Precej takih biserjev je že poskupljenih in izdanih; pa še lepo število jih tiči nepoznanih med našim ljudstvom in čakajo rešivne roke, da jih svetu odkrije, veliko jih že tudi nabranih počiva po omarah marljivih rodoljubov; pa kaj pomaga, ko jih izdati priložnosti nimajo!

Tej napaki doskočiti, sem se namenil s pripomočjo blagomilih Slovencev novo zbirko narodnih pesem, pripovedk, prislovic i. t. d. v kratkoma ali sam ali po društvu sv. Mohora na beli svet poslati. . . . .“

Leta 1852 izide perva knjižica, naslovljena: „*Cvetje slovenskega naroda;*“ v kazalu najdemo pridne nabiratelje: M. Valjavca, Bal. Janežiča, M. Majarja, Kobeta, O. Cafovega, Rabiča, Drobniča. Prislovice je večidel zapisal V. Kurnik. Iz predgovorčeka in imenika je povzeti, da denarne podpore ni imel dosti.

Narodne starine nabirati ni tako lehko; niso le pobrati, kakor jeseni sadje. Ljudstvo jih poje in pripoveda le za se; pred takim, ki bi jih mogel ali hotel zapisati, jih peti ali pripovedovati nóče, ker se ali boji ali sramuje. Tako se sčasoma zabijo in zgubé.

Bčelo je vredoval in izdajal tudi leta 1852, da si ravno je bil z opravili preobložen in je bilo naročnikov le malo. Zatoraj v čislu 17. tega leta prosi slovenske pisatelje. „G. naročnikov se je letas na našo Bčelo vsaj toliko oglasilo, da lehko brez vsake zgube izhajati zamore. Toda druga nevarnost jej proti. Vredništvo tega lista je namreč sedaj in še skoz kake štiri mesece tako z opravili za prihodnje svoje stanje preobloženo, da razun sostavljanja: književnega pregleda in „Zmesa“ skorej celó nič za Bčelo pisati ne more. Zaupljivo se toraj oberne na slov. pisatelje, kterim je na ohranjenju Bčele kaj ležeče, z iskreno prošnjo, da bi jo saj skoz ta čas prav obilno s svojimi sestavki podpirati blagovolili.“

To leto se je tudi miroljubni Janežič z „Novicami“ malo sperl. Očitale so Bčeli mešanico. Janežič pa odgovarja v 8. čislu: „Mogli bi tudi mi vredništvo Novic še poprašati, po kterej pravici Bčeli mešanico očita, vendar bojimo se, da bi spet kakega novega orožja zoper nas ne obernile.

Res je, da smo letos en dopis z nekimi versticami, kteri je malo bolj po ilirsko zavit, vverstili in da oblike e g a, e m u, e m ali semtertje, o g a, o m u, o m — rabimo; — ali je Vas morebiti to zapeljalo nad Bčelico tako prijazno razsodbo izreči? —

Vendar dosti; podajmo si rajši bratovsko roko, da toliko krepkejše za prid matere Slovenije delati moremo!“

V zadnjem stavku spoznamo Janežičevo značajnost in blagoserčnost. Rušiti, razdirati ni hotel; to ga je bolelo.. Zbirati je hotel vse moči le v prid in slavo matere Slave.

A tudi grenkih je moral Janežič požirati dosti. Bčelo je naročnikom prejšnjim pošiljal čez čas, a nekteri domorodci so jo pošiljali nazaj z grenkimi besedami.

Že to leto začne pešati „Bčela“. Prijatelj iz Koroškega piše Janežiču 1. avg. „Bridka žalost me je obšla slišati, ljuba bčelica! da tudi tebi že perutničice pešajo, ker ti dovoljne reje in podpore od strani naših rodoljubov pomanjkuje“. . . . . — Prigovarja Janežiču, naj jo še dalje izdaja: „Ti pa, „ljuba bče-

lica," poskusi še dalje svoje perute, ni dvomiti, da ti bo vsak domorodec, kteremu je na svojej domovini kaj ležeče, radovoljno v podporo pritekel, da te sramotne smerti obvaruje, v ktero bi te bila naša mlačnost pogreznila".

V opazki mu odgovori vrednik: „Veliko listov smo že prejeli, da bi Bčelo tudi dalje izdajali. Z velikim veseljem bomo njih željo spolnili, ako se vsaj nekaj naročnikov še oglasi; zakaj v lastno škodo delati nam ni mogoče. Vendar terdno upamo, da jo bomo rešiti zamogli".

V povabilu na naročbo „Slovenske Bčele" za leto 1853 pa piše: „Čeravno je letos nekaj časa hirala, ker je jej potrebne hrane in podpore primanjkovalo, vendar bo v novem letu z novo močjo svojo pot zopet nastopila".

Nastopila ga je in je na pervem svojem izletu veselo zabernela:

Bog vas živi, cvetke moje
Vsih dolinic in gora!
Tukaj zdaj vošila svoje
Vam prinesem iz serca.

Nabirala in hranila
Vse sladčice skerbno bom,
Kar medú bom le dobila
Bo za slave mile dom. —

Sred leta 1853 so se jej pohabila krila, vstavi svoj izlet ter odda žalosten oglas: „Tretje leto je ravno minulo, kar smo jeli „slovensko Bčelo" med ljube Slovence pošiljati in še bi bili to radi storili, če bi se nam pri daljnem izdavanji preveč zgube bati ne bilo. Zakaj s prineski dosedajnih g. g. naročnikov za drugo polletje bi bila komej polovica tiskarnih potroškov poplačana. Smo torej prisiljeni daljne izdavanje Bčele ustaviti".

VI.

S 7. julijem leta 1853 je ustavil Janežič izdavanje Bčele, a ne svojega delovanja na polji slovenskega slovstva. On ni bil, kakor tisti kmet, ki je rekel, da ajde ne bo več sejal, ko je videl, da mu je slana ajdico poparila. Rala ni djal iz rok in vrečo za sejanje imel je vselej opasano; zatorej v istem listu oglaša: „S tem ne prenehamo naše leposlovno polje po mogočosti obdelovati. Po nasvetu več rodoljubov bomo

izdavali občasen časnik: „Glasnik slovenskega slovstva“ Slovencem za poduk in kratek čas.“

Izšel je pervi zvezek „Glasnika“ l. 1854, in spet mu primanjka podpore, da ni mogel, kakor je obljubil „oglas,“ ta zvezek kinčati s podobo kakega imenitnega Slovenca. Prinesel je blaga mnogoverstnega, olikanega in zanimivega, vendar je ostal sam samcat.

Leta 1854 je poslovenil „*Šmidov zgodovinski katekizem*“ in je s tem delom vstregel duhovščini.

Med tem, ko ni imel vredovati lepoznanskega časnika, je Janežič toliko marljiviše skerbel za potrebe mlade slovenske literature. Sestavil je in izdal l. 1854: „*Slovensko berilo za Nemce*,“ potem: „*Slovenische Sprachlehre für Deutsche zum Schulgebrauche und Privatunterrichte.*“

Najpotrebniša je pa bila: „*Slovenska slovnica s kratkim pregledom slovenskega slovstva ter z malim cirilskim in glagoliškim berilom*,“ ktero je izdal ravno tisto leto, dogotovil jo je bil pa že 1. avgusta 1853. V predgovoru pravi: „Spisali smo jo v slovenskem jeziku, ker nas je večletna skušnja prepričala, da vsak nauk, torej tudi jezikoslovni, tam najlepše in najveseliše napreduje, kjer se učencem v domačem, ne pa v ptujem jeziku razlaga in razjasnuje.“

Take spake so se le na Slovenskem mogle goditi, da so se rojeni Slovenci morali svoj materni jezik učiti s pomočjo tujega nemškega! Pridjani kratki pregled slovenskega slovstva je seznanil učence za največo potrebo s slovstvom staroslovenskim, cirilskim, glagoliškim in novoslovenskim ter z najodličnišimi pisalci omenjenih slovstev.

Leta 1853 se je Janežiču zboljšalo tudi materijalno stanje. Do tega leta ni imel stalne službe; bil je dotehmal le začasni učitelj. V tem letu je bil imenovan suplent na spodnji realki in je učil zemljepis, slovenski in nemški jezik. Leta 1854 se poda na Dunaj opravljat izpite, po kterih je bil poterjen za učitelja slovenskega jezika in slovstva nižih in viših šol. Leta 1855 je dobil tudi poterdilo za učenika nemškega jezika. Učil je na realki: nemščino in slovenščino, zgodovino in zemljepis; pozneje pa, ko je Celovška realka popolna postala, učil je perva dva pred-

meta. Na gimnaziji je od leta 1849 do leta 1866 on edini nevtrudljivo oskerboval nauk slovenskega jezika; tedaj celih 18 let.

S svojim trudom si je Anton priboril gotovo stanje, videl je, da pri svojih dohodkih še more preživeti družinico, spomnil se je gotovo tudi besed Stvarnikovih: da človeku ni dobro samemu biti, zatorej sklene vzeti si družico in se oženiti. 8. oktobra 1855 so ga poročili rajni šolski svetovalec Simon Rudmaš v Žrelcu s Karolino Kolerjevo. Dobil je blago ženko, s ktero je 14 let prav v lepej zastopnosti preživel. Stanovanja, kterega si je najel po svojej ženitvi, celih 14 let ni premenil, pa tudi svojega značaja ni spremenil po ženitvi in v marljivosti ni pešal.

Vseskoz so sicer resnične besede svetega Pavla do Korinčanov: „Kdor je oženjen, skerbí za to, kar je svetovega, kako bi ženi dopadel in je razdeljen." Ali pri Antonu ni bilo tako. Svojo ženko je ljubil ter v lepej, keršanskej složnosti ž njo živel vse dni, a svojega slovenskega naroda zavoljo tega ni pozabil in ljubiti ni nehal. Delal je za-nj nevtrudljivo kakor pred. Njegova soproga, rojena Celovčanka, toraj Nemka, slovenski ni znala in se materinega jezika svojega soproga, ki je za-nj ves gorel, ni naučila: vendar to ni delalo med njima nobene svaje.

Janežič je delal po svojem poklicu, in žena je spolnovala svoje dolžnosti, ljubezen pa je vezala oba in ravnala vse. 13. julija 1856 se je pomnožila mala družina z eno hčerico, kerščeno na ime „Olga". 9. februarja 1860 se mu vleže sinček, ki pri kerstu dobi ime „Evgen." To je vsa Janežičeva družina, kterej je bil on najskerbljiviši oče, prezgodaj odvzet.

VII.

Telesna otroka zapustil je le dva, toliko več je po njem duševnega zaroda. Lenariti Anton ni znal; ko ni imel svojega časnika, podpiral je s svojim umom in peresom „*Šolskega Prijatelja*", ki se je leta 1856 prestrojil v „*Slovenskega Prijatelja*".

Pa dolgo mu ni bilo ostati brez lastnega lista. Že konec leta 1857 je vabil na naročbo novega lepo-

znanskega časnika pod naslovom: „*Glasnik za literaturo in umetnost.*“ V povabilu naznanja: „Namenjen vsem omikanim Slovencem, bo prinašal v čistej slovenščini sostavkov vsake baže, da le niso zoper namen podučno-lepoznanskega lista. Posebno se bo obdelovalo polje novelistično, pesniško in natoroznansko.“

„S serčnim voščilom srečnega novega leta je nastopil „Glasnik“ 1. januarija l. 1858 svojo pot med drage Slovence, terdno se nadjaje, da bo našel med njimi obilno prijatlov in podpornikov.“

Poglejmo malo nazaj na pretekla leta. Bilo je še le 9 let, kar je stopila v javnost slovenščina na Koroškem in koliko se je premenilo! Šibka drevesca so postała močna drevesa s čverstim deblom in globoko segajočimi koreninami, ktera so začela donašati že sadja. Vila slovenska prej slabotna in plaha se je razvila v zalo devico; vse se je čudilo veselemu razvitku. Zemlja, prej terda ledina, bila je preorana do dobrega in se posejala z mnogoverstnimi semeni. Marljivi pisalci so se lotili vseh lepoznanskih strokov in „Glasnik“ nam je donašal polne predale dobrega blaga. Slovenska beseda že gladko teče; jezik očisti se peg; zlog je jasen, kakor čista gorska vodica, šumljajoča po belem produ. Prirodne vede, poprej popolnoma zanemarjene, razlagajo se v umljivem jeziku. Tropič mladih sokoličev se je zbiral okoli „Glasnika“ ter mu donašal pridobitke svojega uma in truda. Komu pa gre zasluga in zahvala za vse to? Nevtrudljivej marljivosti in neomajljivej ljubezni in zvestobi Janežičevi do slovenskega jezika in naroda. Koliko ovir je premagal z lepim vspehom, koliko truda je prestal, koliko žertoval na žertveniku domovine, kdo bi vedel, kdo bi mogel vse to popisati! kar se je nam na Janežiču posebno prikupilo, bilo je to, da ni odganjal in odbegal nobega delavca. Kakor umen stavitelj vedel je slehernega moči in zmožnosti porabiti v stavbo poslopja slovenske literature. On ni ločil, niti žalil nobenega stanú, zato so mu tudi vsi stanovi bili prijatelji.

Pervo polletje l. 1858 je izhajal „Glasnik“ vsak mesec enkrat na dveh polah; v drugem polletji iz-

hajal je dvakrat v mesecu na poldrugi poli. Podpore tudi pri „Glasniku“ Janežič ni imel obilne; a dobička on ni iskal, vesel je bil, da le zgube ni terpel. Naročnikov je imel malokedaj več od 400—500; to pričajo imeniki naročnikov. Pri tej zares pičli podpori je vendar še podpiral nadepolne mlade pisalce, kterim je na visokih šolah dunajskih terdo hodilo za kruh.

Edini lepoznanski slovenski list in še ta le dvakrat v mesecu izhajoč je bil res prepičla hrana; pa da bi se vsaj ta bila rada povžila! Resnično je pregovoril Dr. J. Štefan v svojem listu iz Dunaja 15. junija 1858. „Mera, v kterej „Glasnik“ izhaja, je res pičla, vendar po mojej misli bode težko hodilo jo zvišati. Pri nas je tako, malo jih je, ki plačajo, ni jih pa skoraj, ki bi mogli ali hteli pisati. Marsikteremu bode se to znabiti čudno zdelo: on, ki je navajen čuti o toliko slavnih in preslavnih Slovencih, on ne ume, da bi manjkalo pisateljev. Imamo jih, pa kakih!“

Vsem tem oviram vkljub je Janežič delal, nabiral, vredoval, podpiral, kolikor in kjer je mogel. Spominjam se o tej priložnosti bridke za nas resnice: Pri petji in pitji je marsikteri navdušen domorodec, posebno, kedar se poje: „Pijmo ga, pijmo!“ A kedar bi imeli priti do resnice, skrije se, kakor polž v svojo hišico in zvedavo pazi, kod bo veter potegnil, da bi vedel, kam svoj plašč razbesiti. Kedar pride celó na to, da bi morali za slovensko reč zmigati s palcem, tedaj je prime kerč in lomi božjast.

Od leta 1858 in do sredi leta 1868 je Janežič izdajal „Slovenski Glasnik“ in si marljivo prizadeval bogatiti slovensko literaturo. Najdemo po „Glasniku“ raztrešene doneske raznih pisalcev: Dr. Štefana, Levstika, Cegnarja, J. Vijanskega, Jenkota, Mencingerja, Mandelca, Erjavca, Volčiča, Šubica, V. Janežiča, Gr. Kreka, Umeka, Tušeka, Stritarja, Jurčiča itd.

VIII.

Leta 1859 se je prestrojilo društvo sv. Mohora v družbo: največa zasluga za to gre Janežiču. Prelepo piše o tej zadevi v „Glasniku“ l. 1859. „Kmalu

bo minulo osem let, kar je bila visoka roka prežlahtno zerno vsejala v slovensko zemljo s sladkim upom, da bo svoje dni iz njega prirastlo košato drevo na čast in v hasen milemu slovenskemu narodu. Veselo je kal pognalo, in vse se je radovalo čverste mladike, ki je tako bersno stebljala in se naglo in širje tako nadepolno naraščevala. Od vsakod so pihljale mlademu drevcu prijazne sapice; solnce domoljubja ga je grelo, rosa iskrene ljubezni ga je pojila in v duhu smo že gledali mogočno drevó, ki bo s svojim cvetom in sadom še našim vnukom vedrilo in žlahtnilo um in sercé. Pa goljufalo nas je. Pripihale so sape morilne, marsikaka redivna žila se je posušila in vejica za vejico je jela sahneti in subleti. Kaj čuda tedaj, da je skumernelo celo deblo do steržena in da mu bodo v kratkem usahnile poslednje korenine, če se ne presadi v boljšo in vgodnišo zemljo. Velika škoda bi bila za-nj“.

„Od leta do leta se kerči število njegovih podpornikov in prijateljev; od leta do leta se manjša tudi njegova delavnost na polji slovstvenem; društvo umira, pa tudi mora umreti, če se v kratkem ne prerodi. Zguba za nas Slovence bi bila velika, v sedanjih okoliščinah pa toliko veča, ker še nimamo doslé založnikov ali drugih mecenatov za svoja književna dela. Le v združenej moči se najde v tej zadevi še pomagila.“ Potem nasvetuje, kako bi se po njegovej misli dalo temu pomagati: 1. društvo naj se prestavi na cerkvena tla, t. j. da se ustanovi kot družba ali bratovščina; 2. naj se zniža letno plačilo; 3. naj se na svitlo dajejo le taka slovenska dela, ki so pisana v domačem duhu in v čistej, pravilnej slovenščini; 4. naj se sčasoma napravi matica; 5. naj se oberne novo osnovano društvo do vseh častitih gg. domorodcev s pohlevno prošnjo, da mu pritekó vsi v prav obilnem številuna pomoč kot udje in podporniki. „Slovenci!“ tako sklene pomenke o domačih rečéh, „velika sramota bi nam bila pred svetom, ako nam pogine edino društvo zavoljo naše mlačnosti in nemarnosti. Da se to ne zgodi, bodi naša perva skerb. Združimo se torej, in prizadevajmo si iz vseh moči, da bo družba sv. Mohora v kratkem

omladela in še dolga leta cvetela, Bogu na čast in domovini na slavo!“

Ta glas „Glasnikov“ ni bil glas vpijočega v puščavi. Veselo je odmeval po vseh slovenskih pokrajinah. Družba sv. Mohora se je ustanovila na cerkvenih tléh. Družbeniki plačajo le po 1 gold. na leto, bukev pa dobivajo veliko in tudi odpustkov se morejo udeležiti, če hočejo. Število družbenikov narašča od leta do leta, družba veselo napreduje, — tako da je leta 1869 že štela 13.666 družbenikov, ki so prejeli vsak po 7 lepih bukev. Ves čas do svoje smerti bil je Janežič duša tej družbi. On je vabil pisalce k delu, on je pregledoval vse spise in jih vredoval; bil je kakor pridna bčelica, ki vedno išče in nabira, in nikoli ne počiva.

IX.

Zraven „Glasnika“ je Janežič vedno še druga lepoznanska delca izdajal, tako leta 1860 zabavnik pod naslovom: „*Zarnica.*“ Namen mu je bil, kakor sam piše, ogrevati serca Slovencev in Slovenk za domače reči, zbujati slovenščini če dalje več prijateljev in podpornikov.

Leta 1862 začne izdajati „Cvetje iz domačih in tujih logov“, kterega se je nabralo 35 zvezkov in v njem mnogo prav lepega, zanimivega blaga, n. pr. Babica od Božene Nemcove, Viljem Tell Šilerjev poslovenjen, Veronika deseniška, Kriton in Apologija, Spomini na Sokrata, na sveti večer o polnoči, družina Alvaredova i. t. d. Leta 1862 pripravlja „*slovensko slovnico*“ za drugo izdavo. Tu vidimo, da Janežič pri tako imenitnej reči, kakor je osnova slovniških pravil, ni hotel svojevoljno ravnati in termoglav svojo pot hoditi. Rokopis pošilja jezikoslovcem v pretres in popravo, na Dunaj, v Gorico, v Ljubljano, v Novo mesto, v Terst in Varaždin. O tej zadevi piše v „Glasniku“ leta 1862. „Pervi oddelek slovenske slovnice, ki jo imam v delu za srednje šole, nastopil je pred nekaj dnevi svojo pot, da priroma iz mesta v mesto k preč. gospodom s serčno prošnjo, da ga vzamejo v pretres

in popravo. Ob enem pa prosim tudi druzih jezikoslovcev, kterim rokopis zavoljo prepičlega časa v roke priti ne more, da razodenejo svoje misli vsaj o glavnih vodilih, kterih sem se deržal pri izdelavi, in pa o terminologiji, ki mi je rabila v slovnici, da se še pred natisom popravi in predela, kar bi Slovencem ne bilo po všeči".

Leta 1863 pride na svitlo omenjena slovnica, vsa predelana in popravljena, namenjena sosebno milej slovenskej mladini za šolsko rabo. Jezik, v kterem je pisana in ki ga uči, je prava čista slovenščina, posneta po ljudskej govorici vseh Slovencev ob Savi in Dravi, ob Soči in Muri; prezerlo se ni nobeno narečje, ki hrani še kako dragotino starega čistega blaga. Skoz in skoz mu je bila vodnica današnja beseda našega naroda, svetovalka v dvomnih rečeh pa starša slovenska pisava in stara slovenščina, od ktere še le dohaja sedanji besedi luč in svitloba.

V tej slovnici veje že ves drugi duh; pod nami so že megle, dospeli smo na solnčne hribe. Ali, bralec, pomisli, koliko truda je stalo Janežiča, da nam je pripravil to slovnico! Če jo le pazljivo hočeš prebrati, potrebuješ precej časa, koliko truda je pa rajni Anton na to obračal, da je slovnico sestavil! Beseda za besedo, stavek za stavkom, zlog za zlogom, vse je premišljeno, vse opiljeno, vse jedernato; če bi druzega ničesa ne imeli od Janežiča, že slovnica bila bi mu častna spomenica. Sestava slovenske slovnice nam pričuje, da Janežič ni bil sanjač; na varnih tléh nravnosti je rajši hotel stati nego splavati po vertincih veterne domišljije tje pod oblake, kamor mu drug svet slediti ne more in noče.

Ravno to mu je bilo vodilo pri vseh njegovih početjih; rabljivost, mikavnost, ob enem pa tudi nravnost je troje gotovih znamenj na vseh po njem izdanih delih v vezanej in prostej besedi, v pesmih, v prislovicah, pripovedkah in popisih. Po „*Cvetji*" hotel je slovenskej učečej se mladini ponuditi zdravo in zabavno berilo in jo privabiti slovenskim Vilam. V knjigah družbe sv. Mohora je imel pred očmi potrebe prostega ljudstva po kmetih. To spričevanje daje Janežiču tudi zvedeni starina slovenskega slov-

stva, Davorin Terstenjak: „On (Janežič) je skrbel s svojimi knjigami za oliko uma in serca, — vodil ga je povsod čut najčistejše nravnosti, zato ga je ljubila vsaka poštena narodna duša. Praktični um njegov je znal oberniti vspešno in koristno z vsakim sodelavcem njegovih časnikov, estetično izobražen je podajal poduk še nevajenim peresom; temeljiti poznatelj slovenskega jezika je popravljal z učiteljsko ljubeznijo pomanjkljivosti še manj izurjenih pisateljev.“ Poslušaj bralec, kako priznava drugi slovenski pisatelj, Janko Pajk, Janežičevo zaslugo za slovensko literaturo: „Janežič ima največo zaslugo za naš pismeni jezik pervič v tem, da je pervi začel slovenskih besed, izrekov in oblik iz vseh slovenskih krajin nabirati. Sad tega dela so njegovi slovarji in njegove slovnice. Janežiču se je ravno tako, kakor Vodniku, potrebno zdelo, ves zaklad slovenskega jezika spoznati. Še le na tej podlagi se po njegovem mnenji dá poslopje prave slovenske pisave postaviti. Ravno tako je delal z jezikovimi pravili; pravilo se mu je videlo to, kar se med prostim ljudstvom v resnici nahaja, ne pa samo, kar ta ali oni pisatelj v knjigah piše. Pravi učitelj in pravi vzor slovenskega pravilnega govorjenja in pisanja je Janežiču bil slovenski narod sam. — Janežič je marsikterega pisatelja od krivega in neslovenskega pisanja odvernil ter ga zavernil na polje lepe, čiste slovenščine. Vsaj omiki prostega naroda bode Janežičevo pravilo: „Piši, kakor slovenski narod v svoji celoti govori,“ gotovo le koristilo.“ —

Po očetovo je skerbel za slovensko mladino, da jej omisli berila za šolsko rabo in jo polagoma vodi in vabi v hram slovenskega slovstva. Leta 1861 izda *„Cvet slovenske poezije“*, s kratkim naukom o pesniških izdelkih za gimnazijalne in realne šole. Vvod nam pove njegove misli o poeziji. „V resnici je ni na zemlji umetnije nad mično poezijo. Milo se dete smehlja, če mu zapoje ljuba mamica; pogumno se širi mladenču sercé, če mu iz pers vneta pesem vre; v radosti se možu lice vedri, če mu lepa pesem iz serca doni; celo starčku ob palici se vnema oko, če mu vbranih pesem glas udari na uhó: nepopisljiva

je moč rajske poezije.“ Ali take besede ne morajo navdušiti mladenčevega serca za poezijo?

Iz tega „Cveta“ je sčasoma prirastel „*Cvetnik*“, berilo za slovensko mladino, v 3 delih. Pervi del je izdala družba sv. Mohora leta 1865, vredil ga je Janežič. Drugi del je izdal leta 1867; tretji pa leta 1868.

Skerbel je pa tudi za Nemce, ki so se hotéli učiti slovenskega jezika, 7 natisov je doživela Janežičeva slovenska slovnica za pervence. Že v 10. št. slovenskega Glasnika leta 1864 naznanja 6. natis svoje praktične slovnice „Slovenisches Sprach- und Uebungsbuch“.

Leta 1866 naznanja, da v nekoliko dneh izide ves predelan in pomnožen nemško-slovenski slovar pod naslovom: „*Deutsch-slovenisches Taschenwörterbuch für Schule und Haus*“, v drugi prav ročni izdavi. „Več let“, pravi, „sem skerbno nabiral za-nj gradivo med narodom in po knjigah, in to mi je tako naraslo pod rokami, da bo štela sedanja izdava celo 57 drobno tiskanih pol v žepni obliki. Rad bi bil še nekaj časa počakal z dokončno izdelavo, da bi bil mogel porabiti tudi véliki slovensko-nemški besednjak, toda vedno popraševanje po pervi jako pomanklivi izdavi, ki je že 3—4 leta popolnoma razprodana, me je prepričalo, da je nam lahkorabnega slovarja, sosebno šolski mladini in uradnikom živa potreba. Doveršil sem delo po večletnem trudu in je izročam čast. občinstvu z iskreno željo, da bi mu bilo za nekaj let zadosten pomočnik v njegovem opravilstvu; marsiktero jedernato med ljudstvom najdeno zerno izide po njem zdaj pervikrat v tisku na svitlo.“

X.

To je bil Janežič na polji slovstvenem. Vedno je delal, vedno se trudil, zdaj nabiral, zdaj sejal, tukaj pilil, tam likal, nikoli počival niti lenaril — vse za ljubi svoj slovenski narod. Dolgo dolgo smo se mudili pri Janežičevem slovstvenem delovanji, poglejmo še nekoliko v njegove družinske razmere, da spoznamo poštenjaka tudi domá.

Že sem omenil, kako iskreno je ljubil Janežič svoj dom v Lešah. Kedar pridejo počitnice, se drugi učitelji razkropijo po deželi ali grejo še pogledat v druge dežele; Janežiču pa je bilo domá pri stariših najljubše. Tam mu je pihljal najzdravejši zrak, pil je iz studenca bistro studenčnico, tam je imel mir za svoja dela: zato je vsako leto težko dočakoval počitnic. Dokler je bil še sam za se, hodil je sam v Leše, po svojej ženitvi pa z ženo in otroci. Doma ga je zanimalo vse, posebno mu je bilo sadje pri sercu. Podučeval je brate, kako imajo s sadjem ravnati. Mnogo žlahtnih sadnih drevesec je nakupil in jih posajal pri svojej rojstnej hiši. Pa on je povžil tega sadja le malo, — le potomci mu bodo vselej hvaležni.

Svojim starišem je bil dober, hvaležen sin, — svojim bratom in sestram ljubeznjiv in skerbljiv brat. Lepo je stariše spoštoval vse svoje žive dni ter jih podpiral, kedarkoli je bilo treba; zato je pri njih najrajši bival. Podpiral je svoja dva brata Valentina in Šimena, ko sta bila v šolah, skerbel je za dva brata, ki sta bila doma in za sestri Marijo in Leopoldino. Bil je vsem kakor drugi oče.

Kdor se je ž njim obhajal, bode gotovo preterdil, da ga je bila sama ponižnost, prijaznost, postrežljivost, vse pa je presegala njegova poštenost. Še najbolj zagrizeni sovražniki, če bi jih bil Janežič imel, mu te čednosti ne bi mogli odreči, niti najmanjše hibe ni bilo na njegovej poštenosti — zato mu po vsej pravici gre priimek: „pošteni mož.“

Kakor je bil iskren narodnjak, bil je tudi dober katoličan, zvest sin katoliškej cerkvi verno vdanega slovenskega naroda, in to iz terdnega prepričanja. Kedar je bival v Lešah, vselej je zvesto obiskoval božjo službo v domačej farnej cerkvi; v Celovcu pa je bil s svojimi učenci skoraj vsak dan pri sv. maši. Puhlosti liberalstva njegovega serca niso mogle okužiti, vse za vero in domovino, bilo mu je geslo, kterega se je vedno deržal. Sv. zakramente je očitno prejemal. Posebno pa se je v bolezni pokazala njegova vernost in poterpežljivost. Ko ga napade pljučna bolezen, bila mu je perva skerb, prejeti sv. zakra-

mente in večkrat jih je prejel v bolezni; leta in leta je bolehal, vedno pa je bil poterpežljiv in vdan v voljo božjo, — izgled dobrega kristjana.

Bil je tudi Janežič blagega serca in usmiljen; siromakom je vselej rad delil vbogajme in potrebne je podpiral. Storil bi bil gotovo rad še več, če bi mu bile okoliščine pripuščale. Prijateljem je bil dober, odkritoserčen prijatelj, verstnikom miroljuben verstnik. Zdražbe ni delal nikjer, rad pa pomirjal in spravljal, kjer je bilo mogoče. Med tolikimi spisi, ki jih je on na svitlo spravil, ne bomo našli le enega zdražljivega ali strastnega; ljubil je mir, zato je druge puščal pri miru. Spoznal je, da se z razdiranjem ne zida; zatoraj je raji spravljal, kakor svaje ali razpore napravljal. Kako rad je bival v Lešah pri domačih! Tihota in mirnost tega kraja se mu je najbolj prilegala. Pred domačo vasjo je potočič Belša; po leti mu je struga navadno suha. Včasih pa, posebno po plohah, Belša narašča in po polji škode nareja. Kakih 30 sežnjev pred Janežičevo kmetijo je Belša okoli leta 1848 zarila se v polje in izderla grapico, ktera je čedalje veča postajala in segala že do hiš. Kedar sva hodila po bervi čez rov, vem, da sva večkrat postala in da mi je rajni Anton večkrat rekel: „Glej! pred nekterimi leti tú ni bilo rova, ne bervi, sedaj je pa že tako širok.“ Vogel Sterdenove hiše je bil že odpran. Od narave se je Janežič učil, da so strasti in svaje tudi človeški družbi na kvar in škodo, — iz male razpoke nastanejo strašni razpori; zato je bil sam miroljuben, spravljiv, skoz in skoz blaga duša; vse strasti in prepirljivosti bile so mu zoperne.

XI.

Zadnja leta je Janežič mnogo bolehal. Preveliki duševni trudi so mu podjedli telesno zdravje in zgodaj povžile slabotne telesne moči. Vsako leto si je o počitnicah spet nekoliko opomogel, da je jeseni z začetkom šolskega leta mogel spet učiti na realki. Bolehnost ga prisili že leta 1866, da pusti učenje slovenskega jezika na gimnaziji. O počitnicah

leta 1868 se preseli v Poreče, kjer si je bil kupil hišico in jo pripravil za poletno stanovanje. Zrak pri jezeru, tako si je mislil in so mu gotovo tudi zdravniki prigovarjali, je mil, lega prijetna in tudi zdravniška pomoč lože dobiti in bliže, kakor v Lešah, a bivanje v nenavajenem kraji njegovemu zdravju ni teknilo. Naglo ga napade pljučna bolezen; kri jame tako močno pljuvati, da smo se že takrat bali za drago življenje. Precej potem se dá prepeljati v mesto. Ko ga jeseni leta 1868 obiščem, najdem ga še na postelji. Bil je zelo slab, tako, da je le z največo silo mogel govoriti, a upanja, da bo še ozdravel, še ni bil popustil. Tožil mi je, da mu je voda Poreška škodovala; „pri domačej vodi gotovo ne bi bil zbolel,“ tako je mislil in djal. A dnevi življenja bili so mu že šteti. V šolskem letu 1868/9 ni ga več bilo v šolo; učenje je moral popustiti, ker mu telesne preslabe moči tega niso več pripustile. Od delovanja na slovstvenem polji ni prenehal do zadnjega trenotka.

Sred leta 1868 ustavi izdavo slovenskega „Glasnika“ s tem-le naznanilom. „Naša prošnja v zadnjem listu žalibog ni našla zaželenega odziva; preobilica zaostankov, pa tudi marsiktera ne mila izkušnja nas je prisilila, da ustavimo z današnjim listom izdavo „slov. Glasnika“ za drugo poletje; kako bode ž njim od novega leta naprej, se pozneje določno oznani.“

Brez lista ni mogel biti. Po prenehanji „Glasnika“ začel je premišljati, kakošen list da bi spet razpošiljal med svet, da bi se bolj uterdil in bi pri njem vsaj ne bilo — zgube. V teh mislih se mu je rodil „Besednik.“ Ali ker je že dalj časa če dalje bolj čutil svojo bolezen in je za celo leto moral prenehati delavnost svoje službe, ni si upal pričeti ob novem letu. Ker pa so vsled razglasa v „Koledarčku“ jeli prihajati naročniki, osnoval ga je na pomoč naprosivši sedanje vredništvo. Jako mu je bil na sercu novi list, pečal se je za-nj do zadnjega trenotka, ter ga v oporoki v last izročil svojej ženki, češ ako imajo Slovenci kaj ljubezni do mene, naj vsaj podpirajo zadnje moje podvzetje, morebiti bo imelo večo srečo, ko marsikaj v življenji, piše Besednik.

Še enkrat se poda v svoj rojstni kraj, v svoje ljubljene Leše, da bi še bival pri svojih domačih, še pil iz bistrega vrelca, še slišal domačih ptičic ljube glasove. V začetku mesca junija se dá tje prepeljati, — a za-nj ni bilo več pomoči. Oslabevale so mu čedalje več telesne moči, ni več mogel, kakor bi bil rad, se sprehajati po prijetnih hribcih in dolcih; barčica njegovega življenja se je bližala h kraju. Ko sprevidi, da mu le huje prihaja, dal se je prepeljati v mesto. Bilo je 16. septembra 1869. Dva dni poznej, 18. septembra opoldne ugasne lučica blagega življenja, Andrej Einspieler, davni mu prijatelj in rojak, mu zatisne oči. 20. septembra so ga spremili na ~~britof~~ k sv. Rupertu, kjer počivajo tudi kosti njegovega rojaka in učenika Matija Ahacelna, kosti slavnega slov. pisatelja in škofa Jurij-a Japelj-na in Slovencem nepozabljivega Simona Rudmaša. Pri pogrebu se je kazalo, kako je Janežiča spoštovalo celo mesto in vsi, ki so ga poznali. Da si tudi marsikdo ni vedel, kaj je Janežič Slovencem, vendar ga je cenil in spoštoval kot moža prelepega značaja. Še bolj je bilo razvidno, kako spoštovan je bil Janežič po mestu in deželi, 21. oktobra. Vsi učitelji in učenci gimnazialni in realkini, njegovi prijatelji in obilo števila ljudstva so bili v stolnej cerkvi nazoči pri sv. mešah, ktere so brali milostljivi škof sami, gospod Dr. Milar, višji šolski ogleda in gospod Dr. Nemec.

XII.

Visoke starosti Janežič ni delal; bil je še le v 41. letu, a s svojim trudom je namestoval mnogo let. Zguba nad vse britka je njegova smert za vse Slovence, zato žaluje za njim tudi narod, kteremu je bil steber močni, delavec neutrudljivi, pisatelj vzorni in sin najboljši.

Po vseh slovenskih časnikih se je razlegal glas žalosti in omilovanja ter je odmeval po društvih, čitalnicah, povsodi, koderkoli je bilo znano in ljubljeno Janežičevo ime. „Besednik“ je izlil svojo in celega naroda žalost v prekrasno pesem, v kterej po vsej pravici toži za svojim roditeljem:

— — — — — — — — —

Žalujem pri mertvaškem odru tvojem
Z menoj žaluje ves slovenski svet,
Ki milo si ga nosil v sercu svojem
Po njem zasajal najkrasnejši cvet! —

V „Slov. Narodu“ se je pervi oglasil visokoučeni naš Dav. Terstenjak. Prav živo popisuje velike zasluge rajnega Janežiča ter predlaga, naj bi Slovenci možu tako poštenega značaja in rodoljubu tolikih zaslug postavili dostojen spominek.

Tudi odbor družbe sv. Mohora se je, hitro potem, ko je njen tajnik Janežič svoje oči zatisnil, te misli poprijel: Janežič mora dobiti spodoben spominek.

Komaj so se vsi odborniki po dokončanih šolskih počitnicah v Celovec vernili, napravila se je dne 8. oktobra seja; sklenilo se je enoglasno, nabirati doneskov in iz teh Janežiču postaviti najprej groben spominek, iz ostalega denarja pa osnovati ustanovitev v prid zapuščene Janežičeve družine. Res! blaga, vse hvale vredna misel! Kdo jej ne želi najboljšega vspeha? Mislimo družbenikom ustreči, ako ponatisnemo le te odborove sklepe z pozivom in vabilom vred od besede do besede; naj jih vsak ud družbe sv. Mohora prebere, prevdarja in kolikor zamore, položi na žertvenik hvaležnosti in domoljubja.

Sklenilo pa se je enoglasno to le:

1. Naj se Slovenci naprosijo, da naj „Besednik,“ kteri je zdaj vdovi in sirotama edina podpora, prav izdatno podpirajo.

2. Naj se Slovenci vabijo, da pošiljajo denarja za „Janežičev spominek.“ Od tega denarja se oberne 300 gl. za spodoben spominek na grobu, kar se pa več nabere, naj se vloži v hranilnico na obresti. Eno polovico teh odstotkov dobiva Janežičeva hči Olga do svoje smrti, eno pa njegov sin Evgen do svojega 30. leta. Odbor, ki nabrani denar oskrbuje, vzdiga vsako leto obresti iz hranilnice in jih izroča Janežičevej vdovi, dokler vdova ostane in otroka ne postaneta polnoletna.

Vdova mora te obresti obračati za spodobno odgojitev imenovanih dveh otrok. Ko pa vdova umerje ali se omoži, dobi te njene dolžnosti in pravice otrók postavni varh ali jerob. Kedar Olga umerje ali pa Evgen 30 let star postane ali pa tudi če prej umerje, napravi se iz tako oprostene polovice ali polovic shranjene istine ali glavnice tako imenovana „Janežičeva ustanovitev,“ do ktere ima pravice najpred Janežičeva rodovina in žlahta, potem iz gornje in spodnje Rožne doline, in slednjič sploh na Koroškem rojeni slovenski učenci. Pravica, to ustanovitev ali štipendijo deliti, pripada odboru družbe sv. Mohora.

3. Nabira za „Janežičev spominek“ naj se raztegne na pet let in naj se voli poseben odbor treh gospodov, ki darila v ta namen dajana sprejema in oskerbuje.

4. Na to nabiro daje družba sv. Mohora celih pet let vsako leto polovico čistega dobička, ki jej po plačanih stroških iz vsakoletnega pošteva ostane.

Tako je sklenil družbin odbor in je — tako mislimo — gotovo ravnal po volji celega naroda slovenskega. Zasluge Janežičeve so nepopisljive za ves narod, naj mu tudi stavi spodoben spominek. Janežič je brez vsega dobička delal za ves narod in ni si nabiral zakladov, ki bi jih zapustil svojim otročičem. Od leta 1852. do leto 1868. je brez vse plače čisto zastonj spolnoval težavne dolžnosti tajnikove za družbo sv. Mohora. Časniki, ki jih je na svitlo dajal, niso si dobili nikoli toliko naročnikov, da bi si bil rajni kaj mogel na stran devati za svojo družino. Bolehal in bolehal je leta in leta in tako veliko denarja potrosil na zdravnike in zdravila. Mladim pisateljem, ki so mu pošiljali rokopisov, je plačeval njih izdelke čez mero dobro, da bi jim veselja narejal in jih vnemal za daljše delovanje na polji narodnem. Naročnine, ktero so poverjeniki nabirali po raznih mestih, ni dobival cele, temuč moral je pogostoma zgube terpeti, ktere so znašale sto in sto goldinarjev. Zdaj se lehko verjame, da si Janežič ni nabiral zlata in srebra. Lehko se verjame, da so ga na smrtni postelji zdihljeji posilili in solze polile, ko je pomislil, kaj bo z njegovo družino. Naravnost povemo, da smo mu britke ure posl[illegible]evali in sladili s tem, da smo mu rekli: Slo-

venski narod tvoje družine pozabil in zapustil ne bo. .

Slovenci! Hvaležnost je lepa reč; posebno hvaležnost pa moramo imeti možú, ki jo je zaslužil v toliko obilnej meri. Vse svoje dušne in telesne moči je Janežič Tebi posvetil, mili narod slovenski! Tebi so bile posvečene vse njegove misli, Tebi vsak udarec blagega sercá. Tebi je žertvoval truda polne dneve in noči, Tebi vse svoje premoženje, Tebi svoj mir in svoje zdravje! Neutrujena delavnost za Tvoj blagor mu je izkopala grob prerani; ali zadovoljno je stopil va-nj, ker svest si je bil, da je Tebe ljubil čisto in stanovitno do konca.

Narod slovenski! ktera žertva Ti bo prevelika, da vredno počastiš in prosljavljaš dobrotnika tolikega, da javno in sijajno pokažeš svojo hvaležnost in omiko?

Slovenci! Na smertnej postelji in že umirajoč se je Janežič Vas prijazno spominjal in Vam priporočal svoja dva otroka, ki šteje Olga 14, Evgen 8 let. S tem upanjem je Janežič umerl, da se bodo Slovenci usmilili njegovih otrok.

Slovenci! ali se je rajni mar motil? Ali ne bote poiskali po vseh kotih in predalih in radi položili za Janežičev spominek poslednjega krajcarja, ki bo služil na čast celemu narodu in sperva podpiral Janežičeve, za njimi pa druge slovenske otroke? Slavni bratje naši, Čehi, so Zdenki Havličkovej nabrali tavžente za doto in jo proslavili z imenom: „Hči českega naroda.“ Nas Slovencev ni sicer toliko, kakor Čehov, pa vendar nas je $1\frac{1}{2}$ milijon in ako vsakteri le po krajcarji daje, dobimo že lep denar za uboga otročiča in za njima za druge slovenske učence.

Slovenci! družbeniki sv. Mohora, duhovniki, učitelji, očetje in matere, mladina slovenska! pritecite vsi! v gostih verstah obstopite žertveniki djanske ljubezni in hvaležnega domoljubja! Pokladaj vsak, kolikor zamore in kakor ga rodoljubno serce nagiba! Veča, ko bo Vaša radodarnost, sijajniša bo Janežičeva ustanovitev! *)

---

*) Za odbornike, ki nabirajo in oskerbujejo podarjeni denar, so se izvolili ti-le gospodje: Dürnwirt Karol,

Skerbimo in pomagajmo vsi, da postanejo resnica pesnikove besede:

Razširjal bo se Tvoj prekrasni cvet,
Na rodovitnej zemlji naj poganja,
Goji hvaležno ga slovenski svet!
Priseva mila zarja od izhoda,
V nej večno naj se sveti Tvoj spomin,
Ki dika si slovenskega naroda! —

L. F.

Molitev v nevarnosti največ premore!

(Po resničnej prigodbi spisal Hrabroslav Pernè.)

Na severnej strani od mesta Inšpruka v Tirolah leží majhena vas, zakrita v temno smerečje, ki obrašča podnožje velikanskih gor tod okrog. Prebivalci tega mirnega kotička kupčujejo z lesom in živino. Le redko zajde kak meščan v to revno vas; ker pot le-sem je silno težavna in sterma, kakor sploh v goratih Tirolah. Popotnik, ki hoče tirolske kraje bolj na tenko ogledati, mora biti posebno dobrih pljuč in nog, ker tu gre vsaka pot vprék in navzdol; tedaj je boljše, ako zna malo vęč plézati, ko plesáti. Solnčni žarki, ki tebe po letu večkrat primorajo, da se klobuka z vroče glave iznebiš, vendar niso v stanu silno visokim goram belega pokrivala z glave potegniti. Pa če tudi nektere gore svoj beli klobuk poleti

---

špiritual v Celovškem semenišču, B. C. Rosbacher, tergovec in Lambert Einspieler, kn. škofji in družbin tajnik v Celovcu. Denar naj se pošilja pod napisom: Dürnwirth Karol, spiritual v Celovcu. Vse, kar se pošilja, razglasuje Janežičin časnik „Besednik“; prevzame se vsak darček s hvaležnim sercem. Po petih letih se pa položi celi račun od te nabire. „Besednikov“ oglasnik kaže, da se je do konca mesca aprila za spominek in za ustanovitev nabralo 656 gld. 11 kr. Hvala! Živila na veke Janežičeva slava in spomin! Božja pomoč.

izgubé, vendar ga že sredi kimovca kaj dobro čéz ušesa potegnejo, in precej pobegnejo ljudjé in živina z višav v doline, da jih ondi snegovi ne zapadejo. Kakor hitro se zima približa, berž se vse v hribih stoječe hiše in vasí tako s snegom zagrebó, da komaj kak dimnik na strehi ali kako visoko drevo iz snežnatih valov pokuka. Kaj pa še takrat, kedar sever čez gole višine pribrije! „Z Bogom prijazne dolinice doli spodej!“ Tako si lehko rekó planinci, kedar jim sever vse pote zamete in če hoče sosed k sosedu priti, morata si prej ulice skozi sneg, ki celó do strehe seže, narediti s terdnim prepričanjem, da jim bode drugi dan delo vnovič začeti. In ako ti povem od strašnih plazov, ki s silnim germenjem skalovje, drevje in drugo šaro gorá lomijo in s seboj navdol pritirajo, ter ko bi trenil marsikako življenje pod sneženo odejo za vekomaj pokopljejo, tako mislim, dragi bralec! da boš rad mirno doma ostal. Pri vsem tem je dežela zmeraj lepa in njeni prebivalci so pobožni in z vso vdanostjo ostanejo zvesti katoliškej veri. Kdor potuje tod po deželi, ali lazi po gorah, ali naj pride v kako hišo, gotovo bo z glavo majal, ker toliko podob, znamenj, križev in drugih pobožnih spominkov nikjer ne bo našel, kakor tukaj. Tudi se Tirolci zvestó deržé starih lepih šeg in navad, ktere v življenji radi in veselo spolnujejo.

* * *

Bilo je leta 1850, ko je huda zima omenjeno vas z velikimi zameti obiskala, da ni bilo drugega videti, kakor neizmerna plahta ledú in snega, ki je tiho vas skoraj popolnoma pokrila. Le cèrkvica s šibkim stolpičem je nekako ponosno iz snega po zakritih hišicah gledala, v kterih je zdaj dolga zimska samota kraljevala. Ljudje so si priskerbovali kako hišno orodje, ali pa so se pečali z živino, ktere so dokaj rogov v hlevih imeli. Vse je bilo tiho, kakor v grobu.

Stopimo v čedno hišico, kjer se čuje krepki glas čverstega možaka, ki je komaj letni čas svojega življenja nastopil. Ravno je dokončal večerno molitev, kterej ste Katra, njegova žena, in Anica, mala hčerka, zvesto odgovarjali.

„Lehko noč, ata!“ reče Anica svojemu očetu, kteremu je bilo Boltè ime, in mu ponudi rudeče lice, da jo poljubi, predno gre spat.

Boltè je veljal po celej vasi kot pošten in delaven mož, imel je zdrave, krepke ude, zató se mu pač ni bilo treba bati, da ne bi mogel svoje žene in hčerke z živežem dostojno preskerbovati. Imeli so zmeraj po potrebi dovolj ter so v zadovoljnosti in kerščanskej bogaboječnosti mirno in veselo skupaj živeli; zató pa tudi božji blagoslov ni izostal.

Sreča na zemlji pa ne obstojí samo v bogastvu; ampak veselo in zadovoljno serce daje človeku tiste sladke občutke, ki je imenujemo sréčo. Sreča tedaj kraljuje v dnu serca in zastonj bi je iskal po daljnem svetu; zastonj bi je iskal v deželah, kjer se zlata in srebra bogati zakladi najdejo, v mestih, kjer so krasne palače bogatinov, ki vse imajo, kar le serce poželi, zraven pa so nezadovoljniši od prebivalcev nizke bajte, ki oddaljeni od posvetnega šuma mirno živé. Ali če na berzej barki po nemirnih morskih valovih v lépše kraje in med tuje ljudstvo prijadrati želiš, mar misliš tam srečo najti? — O ne! hodi od jutra do večera in íšči je križem sveta, pa je vendar ne boš našel. Zadovoljnost le — je steber vse sreče.

Srečno se je torej družinica v tirolskih gorah štela, ker je bila s svojim stanom popolnoma zadovoljna. Zarano zjutraj na nogah je bil Boltè pervi, ki je delo z Bogom začel in zvečer, ko so solnčni žarki ugasnili, končal ga je tudi s serčno molitvijo v družbi svoje žene in hčerke popolnoma srečen. Tako so jim vedno tekle ure veselja, ker so pobožno med seboj živeli.

Ko se je Anica spat odpravila, povzame Boltè besedo ter reče ženi: „Katra! derva so nam pošla in merzla zima nima usmiljenja; treba jih bo jutri v goro iskat iti!“ Katra na-to nekoliko polén v peč sušit dene, da bi jutrišni dan pri zajutreku, ki ga bo možu za odhod skuhala, raje gorela; zraven pripravi še druge potrebne reči. Tako je bilo vse pri rokah.

Komaj jutranja zora prihodnjega dné napoči in visoko v nebò kipeče velikane zlatiti začne, ko Boltè

urno s postelje skoči. Berž se pokriža in kmalo stoji ves za odhod napravljen. Zdaj privleče še saní, ki so celo polletje v skrivnem kotu tičale in je preskerbi s potrebnimi vervmi. Potem skerbno ogleduje sekiro, in ko se njene ostrine do dobrega prepriča, priveže jo tudi k saném. Med tem je Katra zajutrek skuhala in radostno zdaj moža v zakurjeno izbo k mizi pokliče. Po navadnej molitvi, brez ktere nobeden ni smel žlice v roke vzeti, okrepčata se Bolté in Katra s tečnim jedilom za delo. Ko odmolita hvalno molitev po jedi, koraka korenjaški Boltè skozi duri, pokropivši se z blagoslovljeno vodo, ktera se v starodavnej cinastej posodici, pri vratih visečej, nikoli ni posušila.

Zunaj si zadene saní na ramo in z gorjačo v rokah zakliče svojej ženi: „Bog te obvari!" v poslovilo, ktera se je milo na vežni prag vstopila in ravno tako lep pozdrav: „Bog te obvari!" za njim zakliče.

Boltè odide po srebernatih iskrah zamerznjenega snega in više in više že stopa v goro, ko iz malega okenca solzno oko Katrino vedno še gleda za njim, ker čudno čudno jej je pri sercu, da se njen pogled kar ločiti ne more od ljubega moža, ki je pa očém ravnokar v temni gozd zginil. Po dolgej težavnej poti najde Bolté kraj, kjer bi brez škode sekati smel. Urno verže saní z rame, vzame ostro nabrušeno sekiro v roke in daleč po gori se razlega mah na mah, ktere čversta Boltétova roka mogočnej jelki tako dolgo pritiska, dokler se ponižno do tal ne prikloni. Kmalo razcepi deblo in naloži derva na saní, da-si ravno je merzlo ivje njegov tirolski klobuk kaj dobro obelilo, kakor bi bil z žaganjem posut. Po dokončanem delu zatakne skorjo kruha, zažvižga potem eno domačo, sede na sani in zderčí v božjem imenu proti domu. Kako nevarno je pa po zametenih potih na obloženih sanéh se z gore dersati, to vé in zna le tisti, ki je skušen in prisiljen, da si mora z dervami kruh služiti.. Ena stopinja, napačno storjena, prinese dostikrat smertno nevarnost. Le ljudjé, ki so v tacih nevarnostih od mladih nog izrejeni, ne izgubé poguma in zavednosti, kedar se jim nevarnost približa. Bolté je bil eden tistih, ki z varno roko in bistrim

očesom vsako ped poti dobro pregledajo, predno jo kam zavozijo. Srečno je imel že velik kos pota za seboj, ko pride na ozko stezo, ktera je vila čez čerovje, komaj toliko široko, da je mogel siloma saní za seboj vleči.

Tik steze je sterma skalnata stena, pod ktero je s snegom zapadli prepad vedno svoje žrelo odpertó imel. S previdnostjo poskuša zamerznjeno odejo, ali bi deržala težo ali ne, in že zapiči železno okovano gorjačo v led, potisne saní za seboj, — kar se uterga kup snega pod nogami in potegne njega in saní v globočino s seboj. — — —

Boltè se zdrami in vendar ne vé, kako se mu je zgodilo. Ves omotičen leží čez kolena v zametu; nepremakljivo so roke zvezane z vervjó; verh tega ga tlači še vsa teža saní, tako da se kar ganiti ne more in je živ v ledenem snegu pokopan.

Molitev in smert je vse, kar mu je zdaj na svetu ostalo. Kdor pa v Boga veruje in ga prosi pomoči, tudi On njega ne zapusti!

* * *

Poldan odbije ura v šibkem stolpiču prijazne cerkvice v vasi, ko čisti in daleč doneči glasovi iz bele line angelsko češčenje naznanijo. Kjer koli ljudjé gredó ali stojé, sklepajo pobožno žuljaste roke ter glasno in veselo molijo pozdrav Mariji, kakor bi bila vsa vas le ena družina. Tudi to angelsko češčenje se dvigne nad najviše skalnate velikane gori proti sinjemu nebu v višave, kterih še noben naravoznanec ni premeril; naravnost gre v tista tretja nebesa, kjer svetniki bivajo, in kterih računstvo vseh posvetnih modrijanov nikdar nikoli doseči ne more.

Tudi Katra, nesrečnega Boltèta še srečna žena, je ravnokar z malo Anico „Zdrava Marijo“ odmolila ter postavi dobro zabeljeni močnik še nekoliko k ognju in vedno hodi na okence gledat, kdaj se verne težko pričakovani mož z gore. Tudi Anica že z objokanim očesom milo popražuje po atu, ki jih danes nenavadno dolgo ni. Ali še ni slišati škripanja saní po sanincu, še manj pa videti. Skleda močnika se je že kadila na mizi in tudi tri lesene žlice, ktere

je Boltè sam in kaj umetno izrezal, ležale so pripravljene zraven kruha in noža. Pa Boltèta le še ni!

Zdaj se Katra napravi ter mu gre konec vasí naproti. Vidijo se sicer v snegu stopinje, ktere je mož pri svojem odhodu zjutraj vtisnil, ali ni ga slišati veselega glasú, ki bi oznanil njegov prihod. Zopet se verne strahotna žena domú in čudna žalost se je loti. Ko pa pogleda podobo žalostne matere Božje, ki tako milo na mertvo truplo svojega sina v naročji zre, prešine jo strašna misel, — kaj, ko bi tudi njej moža tako v naročje prinesli?! — Pri teh mislih jej vroče solze obraz polijó in tudi Anica, svojo mater žalostno videti, ne more se več zderžati joka.

Popoldne je bilo; gora je jela s svojo senco vso vas pokrivati. Kmalo so se zadnji solnčni žarki pomaknili za goro in že je tihi večer v prijaznej dolinici polagoma nastajal, ko je polna skleda še vedno stala na belej mizi. Upanje in strah ženeta Katro tolikrat pred vežne duri skerbno pričakovat svojega moža; ali Boltè leží v snegu zakopan in klic njegov ne pride do ljudí, ki bi ga iz merzlega groba rešili.

Ko začne planine večerni zor rudečiti in Boltèta le še domú ni, spremeni se pri Katri prejšnje strašno dozdevanje zdaj v resnico. Urno teče k sosedom in jih prosi pomoči z besedami: „Boltèta je v gori nesreča zadela! V snegu je ostal! Za Božjo voljo pomagajte, — pojte ga iskat!“

Ni bilo treba dosti prositi, ker priljudni vaščanje so si zmeraj radi drug drugemu v nesreči pomagali; še prej pa so bili pripravljeni jokajočej ženi na pomoč priskočiti, ker Boltè je bil zares pravi ljubljenec cele vasí. Hitro stopijo štirje možaki po koncu in poprašujejo zvesto po poti, po kterej jo je bil Boltè ukreniti mislil. Potem ko zvedo, prepašejo se z dolgimi vervmí in sežejo na steno po kerpljah, brez kterih je velik sneg gaziti komaj mogoče, vzemó železno okovane gorjače v roke, pokropé se z blagoslovljeno vodo in korakajo po kratkej molitvici v božjem imenu v goro. Ravno je večer nastal, ko korenjaki odidejo. Mirno stojé gore v svojej veličastnej večernej krasoti. Tu in tam že priveslá kaka zvezdica

na jasno nebo, iskaje si svitlih tovaršic. Tiho in otožno gleda temni jelkati gozd na belo odejo, ki njegova z mahom preraščena debla krog in krog gosto pokriva. — Ali veči ko je nevarnost, tem bolj se množi pogum pri bogaboječih Tirolcih.

Ko dospejo v gozd izgubé na enkrat sled; morebiti je veter stopinje čez dan prepihal, ali pa jih je od vej padajoče ivje zakrilo. Po dva in dva gresta med drevje in kličeta Boltéta po imenu tako glasno, da je od vseh krajev odmevalo — ali ni ga odgovora. Grozno je bilo slišati jek, ki se je razlegal v mraku po globokih votlinah, in na enkrat je zopet nastala tihota v zimskej samoti! Kako so natezovali možjé skerbno poslušajoče uho, da bi zaslišali zaželenega glasú nesrečnega Boltèta, — ali vse je bilo zastonj! K sreči se zdaj tudi luna izza gore prikaže ter sveti s svojimi bledimi žarki iskajočim sosedom. Brez vspeha pa ostane njih trud in po dolgem iskanji se vernejo čez nekaj ur vsi trudni domú. Zdaj je bilo gotovo, da je Boltè nesrečen postal in nepotrebno bi bilo še ponočno iskanje. Počasi gredó vasi nasproti ter se poprašujejo, kdo bo nesel žalostno sporočilo ubogej ženi in objokanej hčerki. Obe ste klečali dve uri dolgo vpričo sosednih žen ter iskale pri Bogu tolažila in pomoči. Kdo bi popisal žalost in britkost nazočih, ko pridejo možje — prazni z gore! Jokaje prosi Katra od hiše do hiše, da bi šli še enkrat skupaj iskat nesrečnega Boltèta. in kdo bi bil jej milo prošnjo odrekel, kdor pozna blago tirolsko, serce? Kdo bi si še pomišljeval, kjer velja človeka smerti oteti? Vsi možjé se iz nova podajo v goro iskat nesrečnega Boltèta.

Katra z Anico pa zopet pade na kolena in se v serčnej molitvi oberne pred Božji sedež.

Ravno ura na stolpih v Inšpruku osemkrat vdari, ko verli možaki konec vasi pogumno v goro stopajo. Hitro se razstavijo in v manjših oddelkih vsa pota pretaknejo. Le ena in tista misel vse navdaja pri trudapolnem delu. Zdaj plezajo po stermih čerovjih, zdaj lezejo v nevarne votline in kričé sem ter tje, — pa le brez vspeha. Ura za uro mine, trud se že pridnih možakov polasti; nesrečnega kraja vendar

ne najdejo, da-si ravno so bili na mestu, kjer je Boltè sekal. Proti polnoči se zopet zberó na prejšnjem prostoru, pripovedovaje si od nevarnega truda, ki ga je bilo slednjemu prestati. Brez Bolteta pa se vendar nobeden noče domú verniti. Ves up jim že upada, ko stari Anže med-nje stopi in spodbudljivo pravi:, „Molimo, da nam Bog pokaže kraj, kjer nesrečni Boltè leži! Kličimo žalostno mater Božjo, ki kristijana v nobenej stiski ne zapusti!“ — Tako je stari Anže govoril, in glej! vsi možje krog njega poklekneje in iskreno prosijo Boga in Mater Božjo za nesrečnega Bolteta.

Ko še molijo, zdelo se jim je, kakor bi bili zaslišali glas: „Tukaj sem, tukaj sem!“ Začudivši se in veseli skočijo po koncu in na uho poslušajo. Vsi so enako slišali, „Tukaj sem!“ se zopet razlegne, pa vendar ne tako glasno. Zdaj mirno postojé — in „Boltè, Boltè! Za Božjo voljo, kje si pa?“ jamejo od strahú in veselja na ves glas klicati. Zopet je tiho, še celo serce ne tolče, kar se še enkrat prav blizo zasliši: „Tukaj sem!“ Zdaj ni bilo več težko najti pota in urno zleté veselega serca kraja iskat, kjer se je nesreča prigodila. Zaslišani klic pa je imel nekako čuden glas, da je možém kar groza prihajala. Kmalo najdejo sled v snegu in že so na kraji prepada, kamor bi bili nekteri prevelicega veselja tudi kmalo popadali. — Res, v stiski človeku na pomoč priti, je rešitelju največa radost! —

Urno so vervi k drevesom privezane, in dva moža se terdno opašeta ž njimi. Deržé se z eno roko in z drugo na gorjačo se opiraje, spuščajo jih počasi v prepad. Kmalo je sneg odpravljen in veseli vrisk zadoni iz globočine. Z veliko močjó vzdigneta sani in glej! — še ravno tako leží Boltè, kakor je bil zjutraj padel.

„Vervi doli! Vervi doli!“ in žè se derzajo po ledini, Bolteta izkopati, objeti ga, poljubiti in zaukati, da se je daleč razlegalo, — ni bilo treba trenutka.

Zdaj jih vse tri vzdignejo prek skalnate stene. Nobeden ni imel časa govoriti. Ko je rešitev iz nezmerne globočine doveršena, bilo je veselja ne konca ne kraja. Vsakteri je hotel očitne dokaze

čudapolne rešitve pri Boltetu videti. Globoko zdaj Boltè izdihne ter moli tiho, pa gorečo molitvico. „Ali si klical?“ praša ga stari Anže potem, ko je odmolil.

„Kaj bom klical?“ odgovorí Boltè, „saj sem komaj dihal doli spodej!“

„Ali si se zeló bal!?“

„Nič se nisem bal,“ pravi Boltè mirno, „materi Božjej in vernim dušam sem se priporočal, in vest mi je djala, da ne bom v snegu umerl.“

Tiho si obrišejo možjé solzne očí, ker Božja pomoč je bila vidna.

Zdaj se napotijo proti domu. Veselo ukanje naznanja srečno vernitev. Staro in mlado ponoči skupaj hiti, da se prepriča o čudapolnej rešitvi. Tudi Katra z Anico tako urno po snegu teče, kakor bi bila perute imela. Veselja se polijó solze po obrazih srečne družinice. „Ne ne!“ vpije Katra, „ne bil bi mogel še umreti, saj sem mater Božjo in verne duše tako serčno prosila, da nam na pomoč pridejo!“ —

„Ata! tudi jaz sem za vas molila,“ pristavi Anica z ojokanim očesom.

Zdaj so jeli možjé pripovedovati od čudnega klica, kako so Bolteta našli, kako so mati Božja in verne duše pomagale, in še enkrat góreče skupaj zahvalo odmolijo v izbi Boltetovej, potem pa gredó pobožni gorjanci k sladkemu pokoju. Boltè in Katra pa, ko trudna Anica enkrat zaspi, še do jutra ginljivo molita pred podobo žalostne matere Božje s sinom v naročji, in obljubita, vsako leto na božjo pot za verne duše v vicah do konca življenja hoditi.

Tako se je zgodilo meseca grudna (decembra) 1850 v Tirolah. Kjer pa tako terdna vera in tako živa ljubezen vlada, tam je zmeraj lepo, naj si *bo* tudi v najhujšej zimi! — —

Slon.

(Spisal Anton Umek.)

Solnce je ravno zahajalo, ali kakor Slovenci radi govoré: šlo je v božjej gnadi", ko smo poletnega večera pastirji gnali goveda domú. Krave so večidel bolj neposajéne ko voli, ki morajo težko delati, in neka sivka se je bila v goščo izgubila, pa vse kričanje je ni spravilo nazaj na pot. Sosedov sin — bila je njegova — spleza za njo in vgleda, da ne more naprej, bila se je nekako zamotala med rogovile in moral jej je pomagati. „Zdaj sem pa vjel slona zdaj!" pravi ko pride nazaj. Jaz pa ga naglo poprašam: „Slona? slona si vjel, kaj pa je to?" Začudi se mi in ponosno odgovarja: „He he! ali še nisi nikoli slišal, kaj je slon! Žival je, samo da je ni v naših krajih." Potem nam drugim pastirjem vsem nekoliko pripoveduje o slonu, pa se ve da ni vedel veliko, saj ga ni nikoli videl, kakor mi ne, samo slišal je o njem in djal, da je silno velik. Vedel je pa tudi — in tega morda še marsikdo ne vé — zakaj mu je ime slon. Pravil je to le: „Slon mu pravijo zato, ker se po noči na drevesa naslanja. Tako sloni celo noč. Ako se drevo prej naseka ali nažaga, pade slon in ne more več vstati, tako je tudi lové ljudjé ondot, kjer živé te živali." —

Celo življenje ne bom o nobenej reči tako dobro pomnil, kedaj sem jo čul pervikrat, ko v tej besedi. Saj še ne vem, in tega še marsikdo ne vé, kedaj sem se prav zavedel, kaj pomenja beseda oče, mati, hiša, trata i. t. d. Torej mi še dan danes mnogokrat hodi na misel perva povest o slonu, zato sem jo zapisal; sedaj pa hočem povedati, kaj sem poznej slišal o slonu.

Slon je največa žival med dojivkami na suhem. Djal sem med dojivkami, ker te živali dojé svoje mladé, kakor so nas dojile naše matere, Bog jim daj zdravje. Berž ko ga ugledaš, meniš, da je silno okóren, pa ni tako. Velikansko truplo nosijo štiri noge, ki so bolj podobne neobtesanim stebrom, ko živalskim nogam, dolge pa niso. Na sprednjih nogah ima slon petero, na zadnjih pa samo čvetero kopit.

Zato se prišteva kopitovcem, kakor n. pr. konj, ki ima na vsakej nogi eno kopito, govedo po dvoje, samo da ima zraven še dvoje manjših; svinje pa in še nektere živali jih imajo po več, in v tem jim je slon podoben. Glava slonova je velika, vrat pa je kratek, dolga ušesa mu visé ob stranéh, in oči so bolj majhne. Koža je sivkasta in debela in sem ter tje kaka ščetina na njej. Najbolj čudna reč pri njem pa je rilec, ki ima na koncu med nosnicama nekak nasad, perstu podoben in tudi grabi in prijemlje ž njim. Zob nima toliko in tako različnih kakor marsiktera druga žival, spodej in zgorej je velik kočnik, mlinskemu kamenù podoben, in vzraste mu nov, kolikorkrat se mu stari obriblje. Ali iz zgornjih čeljusti mu molita silna čekána, kakor bi mu rogovi rastli iz gobca. Le-ti zobjé dajó tolikanj slovečo slonovo kost. En sam tak čekán ali zob tehta navadno po 60 do 70 funtov, so pa tudi taki po 100, celo po 150 funtov in merijo po 6, včasih po 9 čevljev na dolgost. Kako velik mora biti slon, kaže se iz tega, da tehta eden 70 stotov (centov), včasih še več. Visok je 8 ali 10 čevljev, največi celó 12 in še čez.

Vsakdo vé, da slonov ni v naših krajih, nahajajo se v Aziji in v Afriki. Pa nekaj razločka je med azijanskim in afrikanskim. Afrikanski je manjši, ima bolj temno kožo, širokeja ušesa in štiri kopita na vsakej nogi. Ne vé se na tanko, koliko let navadno živí slon, sedemdeset ali osemdeset gotovo, nekteri pa menijo, da dočaka celó sto ali dvesto let.

Kar sem prej povedal, kaj mi je takrat pravil sosedov pastir o slonu, namreč, da ima to imé, ker sloní in kako ga lové, moram opomniti, da poznej nišem več čul tega tako, niti v šoli, niti čital v knjigah. Ali mu Slovenci res zato pravijo slon, ker se naslanja, naj razlaga kdor hoče, mimo gredé bodi povedano, da drugi narodje mu večidel velé: elefant (Elephas indicus, Elephas africanus.) Kako pa slone lové, bodem kmalo jel praviti; veseli me pa, da sem poznej našel v slovečej knjigi, kar mi je takrat pravil pastir, dasiravno veljá drugej živali. Ko je bil rimski vojvoda in pisatelj Cezar v Galiji, tam, kjer je dan danes francosko cesarstvo, zahajal

je s svojo vojno tudi nekoliko med stare Nemce ali Germane in je poznej, popisovaje vojske, tudi omenil, kaj je nenavadnega videl in izvedel pri Germanih. Med drugim pravi, da so bili tam nekaki jelenje, (po slovenski blezo da se jim pravi losi) kteri niso imeli kolen, noge so jim bile ravne ko palice, in ako pade taka žival, ne more več vstati, zato sloné spí in se lehko vjame, ako je drevo nasekano ali nažagano. Cezar se ve da tega ni sam videl, ampak samo praviti slišal; če je bilo res tako, kdo vé?

Pa verniva se k slonu. Morebiti da še nisi videl živega, ker to je med nami težko, saj še volka in lisice ni videl vsak, da ravno sta pri nas domá. K večemu kak zverinjačar vlači kterega od mesta do mesta, da ga kaže med drugimi živalimi. Da boš torej vsaj po večem bolj vedel, kakošen je, daj si pokazati slonovo podobo; tacih je mnogo, če tudi ni povsod, kakor bi djal, dobro „zadet“, pa kaj, saj še cesarja včasih slabo malajo.

Kdo pa bi mislil, da le-ta presilni in najmočnejši velikan na svetu se tudi popolnoma vdaje človekovej volji in njegovemu zapovedovanju. Sicer, kar svet stojí, trdé, da je človek živalim gospod; ali lep gospod, ako mora umreti, kedar ga pikne najmanjša strupena kača, nikar vže amerikanska kača ropotača! Celó zeleni pajki in muhe ti nosijo smert v trebuhu, da molčím o seršenih in druzih merčesih. Pa kaj če to, človek je vendar le gospod, ali češ več dokazov mimo tega, da se mu vklanja celo velikan slon? Ako se pa že temu moramo čuditi, vredno je še bolj, da se čudimo, ker slon je skorej pervi med živalimi, ki se najbolj vdá in priljubi človeku, kedar je premagan. Edini pes mu je kos in ga presega v tem. Sicer je znano, da tudi konj se silno privadi svojega gospoda, rad ga ima in vse mu storí, kar je mogoče, vendar slon še bolj sloví, kar se tega tiče. Tu ni časa niti prostora, da bi vsaj mimo gredé v misel jemal nektera res slávna konjska in pasja dela, kterim se mora človek čuditi; kdor se je kaj pečal, izkusil in videl je sam kolikor toliko. Dolžnost pa mi je, da nekoliko povem o slonu, ker sem se ravno namenil.

V Aziji privajajo slone za domačo živino. Taki privajeni slonje pa pomagajo divje loviti. Veliko izkušenj učí, da divji konji, ako jih naloviš, zopet zdivjajo in pobegnejo v gozde nazaj, če le morejo, slon pa tega ne stori. Čez leto in dan se tako vdomači, da ga ne spraviš več z doma. Kedar se razserdí, tedaj res da silno razsaja in nobena človeška moč ga ne ukroti, pusté ga, naj divjá, kamor se mu ljubi; ali ko se pomiri, verne se prostovoljno domú.

Kako pa lové slone, da je vadijo za dom? Tako se ve da ne, kakor bi šel zajcev lovit. Ker slon, ki je največi med zverinami na suhem, ima tudi največo moč in kot divjak tudi silno divjá, kedar se lovi. Vendar se dá vkrotiti. V izhodnej Indiji se zbere veliko ljudi, včasih več tisoč. Napravijo močno ogrado iz debelih hlodov in v ta prostor gonijo divje slone. Imeti morajo dosta poterpežljivosti in obilno truda, pogostoma več tednov. Kedar slonje zapazijo, da so vjeti, hudo razsajajo in se zaletujejo v ogrado, da bi jo polomili. Ljudjé pa je odganjajo s strašnim upitjem, s streljanjem in s kakoršnim strašilom še morejo. Sloni, videvši da nič ne opravijo, naveličajo se praznega ugonabljanja in se spravijo na sredo ograde. Kedar se ujetniki tako pomiré, vzemó izvedeni možjé krotkih slonov in se varno bližajo divjim. Pri tem skušajo, da na samo dobé enega slona izmed vse divje druhali. Le-ta ločenec spet razsaja in divja, krotki slon ga pa z rilcem boža in miri; med tem mož v zanjko zaplete divjaka in verv priveže na močno drevo. Veste, da mora drevo z vervjó vred silno močno biti, drugač bi velikan vse razčesnil, ki neznano berca in se zaganja, da se zemlja trese. Kedar se vtrudi, nekaj poneha. Lakota in žeja ga zelo krotí. Vsega nekako omami in nazadnje se popolnoma vdá, toda še le čez več dní. V začetku noče živeža od ljudí, še, kedar je že zeló lačen, oteplje z rilcem in se togotí. Da se tudi tega odvadi, nastavljajo ostra železna bodala, in revež se pri vsakem udarcu do kervavega rani na rilcu. Vidi, da se brani v lastno škodo, neha z rilcem udarjati in na prijazne besede začne malo po malem jesti, kar se mu ponuja. Tako ukročenega spravijo domú, pa v začetku hodi le s.

starejimi domačini na delo, sam bi bil še predivji, čez nekoliko mescev pa ni treba več krotkih tovaršev ž njim, vdomačil se je sam. Skorej se ti zdí, kakor bi imel toliko pameti, da previdi, da ni treba po divjih planjavah in gozdih vlačiti se, marveč da je boljše, ako ljudem koristi.

Kakošna dela pa opravlja slon? Nosi tovore in vozi najteže - vozé in sicer po tako gerdih in vročih krajih, da bi ničesa ne opravila druga žival. Celó evropske vojne ga vprezajo, da jim vozari kernirje in tope. Ima tudi hvalno lastnost, da se ne kuja, kakor pogostoma konj.

Nekteri so terdili, da je divji slon nevarna in besna žival, toda po krivici Čisto plašen in boječ je, dokler ga ne dražiš ali ne raniš. Taka je tudi pri domačih. Le kedar se gonijo, tedaj je starec zeló serdit in celó nevaren. Sicer pa je plašen, da se mu čudiš, bojí se neznanih rečí, in kedar stopa na kak most, v ladijo ali v drugo premekljivo reč, skorej ga je groza, ker vé, kako je težak, saj še na suhem ga sem ter tje navdaja strah, da bi se pot ne vderl pod njim. O tacih prilikah, kedar je v velicem strahu, nima nikakoršne zaupnosti do svojega gospodarja, in nič ne izdaje prijazna beseda in božanje. Sila pa bi že celó ne bila dobra pri tacem velikanu, ker že v rilcu ima toliko moč, da razterga precej terdne železne verige, z vsem životom pa predere vrata in zid, če ni dosti močan. To je pa tudi sreča, da mu je ravno prilizovanje in lepa postrežba tako všeč, zato se tako privadi človeku, da ima rad ne le gospodarja, ampak tudi druge ljudi in živali.

Požré slon silno veliko, zato pa tudi živi le v tacih krajih, kjer ima dosta, v gostih gozdih in blizo vode, včasih pa tudi spleza precej visoko v bregove. Živež mu je trava, zeleno perje, korenine, najraji pa jé sadje in sladko rastlinstvo. Z rilcem diše, sega po jedi in pijači in za orožje mu je. V njem ima sploh velíko gibčnost, razteza ga 6 čevljev na dolgo in kerči ga, da komaj dva čevlja meri, ali pa ga zvije kot svitek. Slišali smo že, da je slonova kost, to je njegovi čekáni, velike cene, iz nje se nareja veliko lepih rečí in razprodajajo jo po vsem svetu.

V ta namen se vloví mnogo slonov in kar se jih naloví v Afriki, niso za dom, ampak lové je, da nabirajo zób.

Po Evropi nahajamo sem ter tje slone v zverinjakih, ki hodijo od mesta do mesta; ali pa v živalskih vertih, ktere so si veča mesta omislila v novejših časih. Mislili so, da živi slon le v obnebji, ki se vjema z njegovo domovino, kjer je zeló vroče. Vendar se kaže, da niso preveč občutljivi, ker jih mnogo delj časa živi v popotnih zverinjakih. V živalskih vertih mu lože skerbé za gorkoto, ako je treba.

V nekdanjih časih so imeli slonje še drugačen posel; ker so taki silni hrustje, pobirali so je k vojakom. Ko se je Epirski kralj Pir bojeval z Rimljani, imel je sabo več slonov. Rimljani jih prej niso nikoli videli in kaj menite, da je bil majhen strah, ko so nenadoma ugledali velikanske prikazni pred sabo v boji? Tudi poznej, ko so se borili s Kartagenci, bili so slonje na vojski. S časom so jih Rimljani sami mnogo dobili v Evropo, kar priča, da so nekdaj tudi Afrikanci lovili je za domačo rabo. Dan danes se pri nas boljše redé azijanski; afrikanski tu večidel naglo pocepajo, zakaj, tega še ne vedó učeni.

Dasíravno pa se slon privadi človeškega domovanja in mu rad služi, množiti se vendar ne dá tako, kot druga domača živina. Nekaj zato, ker domači slonje nimajo radi mladih, nekaj se pa tudi ne izplača, ker mladiči počasi rastó. Še le v dvajsetih ali pet in dvajsetih letih popolnoma doraste slon. Zato je raji puščajo na divjem ter jih potem nalové za potrebo. Domača reja bi bila pa tudi nevarna, ker je starec tako serdit, kedar se goni. O tacih prilikah so jih že več morali pobiti, da so odvernili silno nesrečo. Kjer torej imajo slone pri hiši, raji redé samice, ker so bolj krotke in kar se slonov izleže domá, večidel so od tod, da je bila starka noseča vjeta. Mladi slončki so prav spretne in prijazne stvari, ter kakor druge živali sesajo z gobcem, ne z rilcem.

Izmed omenjenih živalskih vertov v Evropi je eden precej velik v Kolinu. V njem nahajaš vsake verste nenavadne živali, med njimi tudi velicega

slona iz Azije. Ravnatelj tega verta, gospod Bodinus, piše o njem:

„Naš slon ima posebno rad dve stvari: čuvaja in černega pritlikastega konjiča. Vse razume, kar mu pripoveduje čuvaj, in kedar ga kaj praša, odgovarja z nekim glasom, ki mu globoko iz persi prihaja; kedar ga boža po velikanskih stebričastih prednjih nogah, veselo vrišči, in dviguje zdaj eno, zdaj drugo, da vsaka prejme dosta ljubeznjivih udarcev. Zna vsakoverstne umetnosti in vse naredí, kedar mu ukažeš, pa nikoli se ne ustavlja in nikoli ni hude volje.

Ne le, da se sprehodi, ampak tudi zato, da se ljudstvo razveseljuje, jezdari ga vsaki dan poleti v vertu. Čudno se ti zdí, da vodnik ne sedí na herbtu, kakor pri konji ali oslu, ampak na vratu tik ušes, in ga vodi z železnim žebljem. Pa nikoli ne bi spravil velikana iz hleva, ako ne bi pred njim hodil neločljivi tovarš, namreč černi konjiček. Pot pelje mimo gostilnice, kjer je vselej veliko ljudí na mostovžu, in ker mu marsikdo dá steklenico piva, vselej postojí, da bi prejel tako darilo. To krepčalo je sicer zeló zapeljivo in miče slona, vendar se mu vidi, da je v skerbéh zavoljo konjiča, da ne bi odšel med tem, ko se on mudí. Pa izkušnjava je velika, stopi torej k stopnicam, in s svojimi majhnimi očmi se tako milo ozira na ljudstvo in na vse straní steguje rilec. To ni zastonj, zmerom je kdo, da mu prinese, česar želí. Steklenico odmaši, prime za dulec in jo nagne tako, da luknja gleda v rilec in pivo teče va-nj. Ko je prazna, potegne steklenico nazaj, ovije rilec krog nje, potem zasuče konec rilca v gobec in pljuskne pivo va-nj. Potem se spet počasi razvije rilec in dá posodo nazaj.

Ako je med tem kdo denarja vergel na tla, berž vé umna žival, komu je namenjen. Tudi najmanjšega gibčno pobere in ga dá vodniku. Ako je konjiček odšel, odpravi se vriščaje naprej, bolj hitro ko sicer; in ko ga doide, boža ga z rilcem in skerbno preiskuje, ali je res ta isti neločljivi tovarš in če se ni nič spremenil.

Napajajo ga dvakrat na dan, vselej izpije šest

ali osem veder vode. Strežaju, ki ga čedi, pomaga kolikor more. Sam se poliva z vodo, namaže se s perstjo, s slamo ali s senom, preganja sitne muhe, z rilcem dviga strežaja kvišku, da se more brez lestvice na herbet spraviti, potem zgrabi metljo, s ktero ga ometa strežaj, ob straneh pa se sam omete.

Posebno dobre volje je, kedar ima prav veliko ljudí pred sabo. Dajó mu silno veliko belega kruha, in najmanjše koščeke hvaležno pobira. Komaj perve pojé, že po drugih grabi, in neka starka ima velik dobiček, ki kruh prodaja ljudém za nevtrudljivega jedca.

Mislil bi, da to ljudsko radovanje nad požrešnostjo velikanskega slona kaj izdá v hlevu, ali vendar pojé vsaki dan 80 funtov sená, koliko pa še zmesnega kruha, repe, krompirja in drugih reči na verh. Pa še vse bolj morajo žreti pri težkem delu in na divjem. Pač lepo reč spravi v želodec vsa slonska druhal! Koliko bi škode naredili po njivah, ako ne bi bili tako boječi, da je kmetje v Aziji in Afriki lehko odganjajo.

Turki pervikrat na Koroškem.

(Spisal J. Parapat.)

V treh letih bode 400 let, odkar je ljuti Turek pervikrat stopil na Koroško zemljo. Slovence na Štajerskem, Kranjskem in Koroškem je nadlegoval že 70 let sem, Koroški Slovenci so pa še le leta 1473 pervikrat ugledali krive, britke sablje turške in slišali divje dirjanje čilih majhnih konjičev krutega sovražnika, kteremu ni sledilo druzega ko neusmiljena morija in požiganje. Turek je bil tisti čas strah in groza, pred njim so trepetale dežele, tresli se cesarji in kralji. Kako to? vprašaš morebiti, ljubi bralec. Naj ti tedaj to stvar razložim, predno si bolje na tanko ogledamo dogodbo pervega napada na Koroško zemljo.

V srednjej Aziji je pod raznimi poglavarji živelo mnogo rodov, ki so se pa med seboj vedno vojskovali. Eno koleno, Oguzje, pomikalo se je če dalje

bolj proti zahodu. Prišlo je najpoprej v Armenijo, potem v malo Azijo. Tu so se oguški Turki tako srečno borili z drugimi narodi, da se je njih glavar Osman I. okoli leta 1300 kar naravnost izklical za pervega sultana turškega ali osmanskega cesarstva. Njegov sin Urhan I. je pridobil mnogo imenitnih mest in napravil si redno armado ali vojsko, v kterej so v kratkem časi janičari grozno slavo dobili po vsej Evropi. Ti janičari so bili vjeti kerščanski otroci. Lovili in ropali so jih, kjer je bilo mogoče, vteknili v rudečo obleko ter jih 4—5 let pripravljali za vojaški stan. Učili so jih se ve da v turškej veri in vdihali jim strastno ljubezen do njih gospodarja sultana, ob enem pa tudi tako sovraštvo do vsega kerščanskega, da so v bitvah kakor besni divjali zoper kristijane. Zato so sultani grozno zaupali janičarskim četam, darove jim dajali, sploh pri vseh priložnostih jim posebno čislanje izkazovali. Bili so pa tudi skoraj nepremagljivi in kedar janičari niso nič opravili, bilo je vse drugo prizadevanje zastonj, vse izgubljeno. Od kraja jih je bilo 12.000 potem 20.000 in po potrebah še več in vsi so bili kerščanskih staršev otroci. — Koliko jih je prišlo tedaj ob pravo vero in ljubezen do domovine! Kdo more sešteti tisoče nedolžnih otročičev, ki jih je kruti nečloveški trinog istergal tudi slovenskim materam z naročja in neusmiljeno odpeljal tje v daljno Turčijo, da so se potem vračali ko neverni janičari v domačijo svojo in divjali zoper lastne svoje rojake, kterih niso več poznali! Leta 1637 še le je sultan Murad IV. ostavil to neslišano napravo in janičarov so si iskali drugod.

Urhanu, začetniku janičarov, bilo je pa v Aziji pretesno, poželjivo je gledal na Evropo. In posrečila se mu je ta želja. Leta 1356 se namreč prepelje njegov hrabri sin Sulejman čez Helespont, to je tisti ozki kos morja, ki loči Azijo od Evrope, in si prisvoji slabo zavarovano terdnjavo poleg morja. Mesto za mestom mu pride sedaj v roke.

Drugi sin Urhanov Murad potolče najprej Bulgare, dežela njih postane turška pokrajina, komaj da si je njih kralj Šišman življenje izprosil. Za tem se oberne zoper Serbe, na Kosovem polji je bila rešena

njih osoda. Murad in zlasti njegov sin Bajesid sta velikansko serbsko vojsko razdrobila, knez Lazar je ležal ubit in serbska deržava je prestala za vselej. Pa Murad se ni dolgo veselil zmage: na bojišču pridere 12 junakov v njegov šotor in Miloš ga z mečem prebode. To se je zgodilo leta 1389.

Nesreča na Kosovem polji zdrami ogerskega kralja Sigmunda, da se dvigne zoper Osmana dvakrat. Pervikrat mu je šlo po sreči, toda v drugo mu je spodletelo. Bajesid, Ilderim, to je blisk, po primku, otepe namreč 28. sept. 1396. leta njegovo blizo 100.000 močno vojsko tako, da je Sigismund sam komaj utekel. 20.000 kristijanov je bilo ubitih in toliko vjetih, med njimi berž ko ne več ali manj Slovencev, ker gotovo je, da so bili tudi naši rojaki v Sigismundovi armadi. Ko sultan Bajesid sprevidi, da je tudi on grozno veliko — pravijo, da 60.000 mož — zgubil, ukaže naslednji dan ves razkačen več tisoč vjetih kristjanov brez usmiljenja pomoriti.

Njegovi nasledniki so turško kraljestvo vedno bolj razširjali. Serbija, Bosnija, Bulgarija, Vlaška in Gerška so bile ukrotene in ko je Mohamed II. 29. majnika l. 1453 siloma vzel mesto Carigrad in trohljivo, puhlo izhodno cesarstvo popolnoma zaterl, razlili so se kakor povodenj hrabri in čversti Turčini po ogerskih in slovenskih deželah. Kako se pa je godilo v tistih časih našej domovini? Zgodovina odgovarja: da slabo. Nadvojvoda, poznejši cesar Friderik, ki bi bil imel varovati slovenske pokrajine, bil je v vednih prepirih in vojskah sedaj s celjskimi grofi, sedaj s svojimi upniki, ki so se puntali, ker ni plačal dolgov, sedaj zopet z Madjari zavoljo ogerske krone. Tako so po deželah hrule celjske in madjarske, iz vseh narodov sestavljene druhali, ki so se dostikrat slabše obnašale, kakor celó Turki. Verh tega so se vzdignili nezadovoljni upniki ter napadali cesarske gradove in mesta. Zmešnjav tedaj brez konca in kraja, denarja pa nič! Cesar je skliceval zbor za zborom, needini Nemci so sicer mnogo govorili, a sklenili nič, kar bi bilo hasnilo slovenskim deželam, da-si so jih šteli k nemškej deržavi. Druga ni toraj kazala, kakor davke nakladati. In res, v tem so jo daleč do-

gnali. Od bogatina do najbornejšega berača nobenemu celó detetu na maternih persih niso prizanesli, sleherni je moral dajati turški davek. In še ta kervavi davek so obračali le prevečkrat za vse druge namene; za zavarovanje deželnih mej, za napravo čverste vojske se je storilo, Bog me! jako pičlo. Grajščaki so se poskrivali po svojih terdnih gradovih, kedar je priderl hudournik, narod pa je ostal brez pomoči ter se branil, kakor je vedel in znal. Slovenske dežele so turški davek plačevale, kedar je pa Turek res prišel v deželo, morale so se vendar same braniti!

Take so bile razmere skoraj vse petnajsto stoletje. Na enej strani vidimo sicer sirove vendar pa že vmehkužene, zmage in sreče pijane Turčine, na drugej strani pa deržave, ki so prežale sumljivo druga na drugo ter se ne ganile zoper novega iz jutrovega prišlega sovražnika, ker kopita njegovih konj še niso peketala po njih zemlji, in borne slovenske pokrajine brez terdnjav in orožja, brez denarja in vnanje pomoči odperte vsem napadom in vsakoršnej sili!

Teh okoliščin so se Turki res jako pridno posluževali. Navadno so se vzdignili v Bosni in čez Uno in Kupo prigermeli na južno. Štajersko in v Metliški okraj in na Kočevsko. Od tod so se razlivali po dolinah na vse kraje. Četertek po sv. Matevžu 23. septembra l. 1473 primahajo zopet čez Žumberk na Slovensko, terdijo, da jih je bilo 27000. Dirjaje mimo Novega Mesta vjamejo Korošca po imeni Miha Cvitar, moral jim je biti kažipot. Potem jo udarijo skozi Mirnopeč, Trebno proti Ljubljani. Mesta se niso lotili, zakaj takrat so bili namenjeni nekoliko dalje pogledati. Po noči od petka na soboto se spusté Kranjske terdnjave ogibaje se mimo Šentjurja v Kokro in zjutraj 25. septembra stojé nenadoma, kakor bi bili z neba padli, pred prestrašeno Kaplo. Pot proti rebru bi se jim bila lehko zastavila, toda tistih dob še niso stale poznejše močne terdnjave, kterih ostanki še dandanes molčé pričajo, koliko so terpeli in kako junaški so bili njih zidarji.

Lehko se umé, kako so bili Kaplečani preplašeni, ko tako nepričakovano ugledajo širokohlač-

neže z zakrivljenimi sabljami v roci in s pisanimi túrbani na glavi. Druzega niso mogli storiti, ko umekniti se. Pobegnejo toraj na goré poleg Bele in valijo iz visočine velikanske skale v dolino na dolge verste turške. 17 nevernikov in 200 konj so ubili na ta način. Vendar to ne zbega sovražnika, neustrašen dere naprej in dospé na Reber. Tu se razdeli na tri kampe. Pervi je ropal in požigal okoli Moglič, drugi je razgrajal okoli Doberlevesi, Pliberka, Guštajna in Laboda in se všotorí pri Brezji na desnem bregu Drave. Celó v Velikovec bi bili prišli na semenj, ali o pravem času jih še zapazita neki Kamničan in domač kmet. Urno podereta kos móstú in otmeta mesto velike nesreče.

Tretji del prebrodi Dravo, maha tiho mimo Celovca, prenoči pri Dhovšah, naslednji dan pa spusti roparje na vse strani. Eni jo uderó proti jugu v Podkernos, Vetrinje, Žihpolje, drugi se obernejo proti severu proti Blatogradu, Tergu in čez hribe v glinsko dolino in dalje mimo Šent-Vida v Šent-Jurij. Iz tega samostana odženó eno nuno, drugi pišejo, da več. Potem se zasuknejo nazaj in sicer mimo Ostrovice dirjaje, snidejo se te in druge čete zopet pri Dhovšah. Odtod jo krenejo z vsem, kar so naropali, v dolgih, dolgih verstah zvezanih kristijanov in razne domače živine memo Celovca proti Dravi. Iz mesta Celovškega pa plane nekaj stotin kmetov misleč, da rešijo vsaj nektere svojih vjetih rojakov iz rok kervoločenih Turčinov. Ti potuhnjeno pobegnejo, kmetje pa hrabro za njimi, ko so pa bili daleč od mesta na glanskem polji, obernejo se Turki in peščica okornih kmetov je bila tepena, da je bilo joj; 90 glav so nabrali neverniki in vse kakor v posmeh na en kup sterkljali. Pravijo, da je deželni namestnik sicer poslal nekaj vojakov in kmetov za Turčini, toda predno so se ti sošli, odnesli so divjaki že davnej pete. Pri Mogličah so namreč prebrodili Dravo, drugi so se zbrali pri Brezji, vsi so pa bili v sredo pri Pliberku. Ko junsko dolino do čistega izropajo, odrinejo lepo složno 29. septembra iz dežele. V Guštajnu prenočijo blizo farovža, drugi dan v Slovenskem gradcu, poprej so še dobro otepli oskerbnika tega mesta,

ker se je bil mož prederznil s sto druzimi v bran se jim postaviti. V Slovenskem gradcu se vsa roparska vojska razdeli v dve druhali, da je tudi slovenski Štajer pri tej priložnosti občutil divjo grozovitost krutega nevernika. Ena četa jo udari čez Vitajne v Konjice, kjer se je v farovž sama v gostje povabila, druga skozi Soštajn in Velenje proti Celju. Od 8. ure zjutraj do 4. popoldne so se pomikale sovražne trume in dolge verste vjetih, kterih je bilo najmanj 8000, memo Celjskega mesta proti Šentjuriju, kjer so prenočile. Kristijanje so jim sicer na vse mogočne viže nagajali in jih napadali, toda premajhno njih število ni opravilo mnogo. Kakor hudourni vihar so prigermeli v deželo in rávno tako so jo popihnili skozi Brežice zopet iž nje.

Od četertka 23. septembra do nedelje 2. vinotoka, toraj komaj deset dni so bili na slovenskej zemlji, in kdo more popisati žalost in revščino, ki so jo napravili ti divjaki v tako kratkem času! Pot teh ostudnežev so zaznamovali plamteče vasi in ob cestah raztreseni merliči. Povsod so ležali otroci ali vbiti ali še živi, matere pa so jim odgnali. Kjer koli so razgrajali, po hribih in dolinah, povsod so skoraj vse ljudstvo iztrebili; kar ni moglo uteči, posekali so neusmiljeno ali kakor neumno živino odpeljali v grozno sužnost. Ženske so oskrunjevali do smerti, nedolžne otročiče natikali na plotove. Koliko so dečkov pograbili, v Turčijo tirali in v janičare vteknili, kdo jih more sešteti? Najsvetejši zakrament po cerkvah so mendrali in teptali, zasramovali podobe Izveličarjeve, njegove svete matere, svetnikov in svetnic, šestdeset Božjih hiš so izropali, sežgali ali drugače pokončali.

Groza in strah je bil splošen, zlasti na Koroškem so bili nekteri kraji bolj pogorišču podobni kakor deželi, kjer ljudjé prebivajo. Tihe in žalostne so bile vasi in sela, kjer so malo popred mirno in zadovoljno živeli njih prebivalci, še veselega mukanja domače živine ni bilo slišati. Tiho in mertvo je bilo kakor na pokopališču. Le britki jok in stok se je razlegal po temnih gozdih in zapuščenih selih; ki so poprej pozbežali na gore ali v dupljine, vračali so

se namreč domú k svojim ljubim, toda mesto hiš ugledali so okajene razvaline in klic tega po ljubeznjivi materi ali skerbnem očetu, unega po svojih otrocih, znancih in prijatlih je odmeval votlo nazaj: ni jih!

To je bil pervi turški napad na Koroško zemljo. Dežela je sicer koj resno tirjala, naj se jej pomaga, stanovi so pisali do cesarja in razložili žalostni njen stan, ljudstvo je godernjalo zavoljo vedno hujših davkov in vnemarnosti in počasnosti, s ktero so se delale priprave zoper prihodnje napade, toda razmere so ostale do malega take, kakor smo jih že omenili. Prišlo je za Slovence na Koroškem še mnogo mnogo britkih ur, leta 1473 je bil njih začetek.

Žena, angelj varh svojega moža.

(Prigodba iz življenja ogerskih Slovanov; iz madjarskega poslovenjena.)

„Lačen sem, mama!“ rekel je bled, rusolas in zmedlen otrok, „dajte mi le toliko-le“ — in pokaže vkup stisnjene perstičke — „kruheka, pa grem precej lepó spat, in ne rečem nič več od lakote.“

Mlada mati odpravi ljubljenčeka, ki jo je bil s svojimi medlimi ročicami okoli vratú objel, od svojega naročja, tužna s svojimi solznimi očmi na-nj milo pogleda, ter mu polglasno reče: „Hočem pogledati, ljubi moj Štefek, morebiti vendar najdem še eno škorjico“.

Poskoči hitro v revno izbo, ki še pôda ni imela, odpre omaro . . . in v trenutku je zopet pri svojem sinčeku še bolj bleda, in ne jenja nad njim solzé prelivati, kakor da bi hotela s tem strašno lakoto svojega otroka potolažiti; otrok pa je bil takó zdelan od lakote, da še svoje glavice ni na materno ramo nasloniti mogel, ko ga je poljubovala.

„Štefek moj!“ pravi mu, „vlezi se v postelj, in ne povej tati, da si lačen; jaz grem med tem k našej sosedi Lekanki, da vzamem na pósodo kaj krajcarjev, potlej dobiš kruheka.“

„Oh, mama!“ odgovorí otrok, „jaz ne morem iti v posteljo; tukaj-le bom tiho sedel, dokler nazaj ne pridete; in tati ne porečem, da sem lačen.“

Mati zopet kušne otroka, dene okoli sebe veliko vratno ruto in se napravlja iti iz doma. Za pečjó je sedel v obraz zagorel, in na videz močan, krepak mož; njegova obleka je bila sicer iz debelega sukna, ali čista in se je njegovemu životu dobro prilegala. Uže dolgo je ondi sedel, akoravno peč ni bila zakurjena, kakor soha se ni ganil, nekaj sam seboj mermral, in zijal, kakor da bi za osebe in reči okoli sebe nič ne maral; toda v trenutku, ko se je žena odpravljala, in je s svojo suho roko za kljuko prijela, da bi vrata odperla, poskoči na noge, svojo ženo z lepim od vrat odtisne in pravi: „Ostani tu, ljuba moja Julika! o takem času še psa nobeden iz doma ne pustí; tebi ni treba ven iti. Ali ti je česa treba? pojdem jaz in ti prinesem.“

„Saj se koj vernem, France!“ reče mu žena.

„Ne, ne, Julika moja! tebi ni treba ven iti,“ govori na dalje France, in lepó jej ruto vzame in na stran položi.

„Ali France! naš otrok je lačen,“ seže mu žena v besedo, in ne misli več, kaj je v svojej skerbi za otroka govorila.“

„Tedaj ni tvoja, ampak moja dolžnost za otroka skerbeti,“ odgovorí jej mož. In pri teh besedah vzame svojo staro kosmato kapo in hiti ven.

„Ne jokajte se, mamka moja!“ prosil jo je Štefek, in se je okoli vratú oklenil s svojimi ročicami, med tem, ko je ona k oknu stopila, in s solznimi očmi gledala tje, kjer je njen mož po snegu naprej korakal. — „Vležem se na posteljo, in morebiti se mi bo od kruha sanjalo, in takó ne bom čutil lakote!“

„Ti si dober, serček moj!“ reče mati, dene malega od lakote zdelanega otroka v postelj, pa hití še ona ven za možem.

Velika, lepa, dve nadstropji visoka hiša je stala prav blizo njene hišice, ki je bila bolj revnej bajti, kakor hiši podobna, in je slonela na stoletja staro mestno ozidje.

Ta večer, s kterim se naša pripovest začenja,

bilo je veliko drenje pred ravno omenjeno veliko hišo; pripeljali so več ranjenih, menda osem jih je bilo, in so postali pred hišo: enim so bila odsekana ušesa, drugim nos ali roka, ali jim je bilo iztaknjeno oko; bili so med njimi tudi taki, ki so bili na glavi smertno ranjeni. Mesto, v kterem se je to godilo, je staro Slovaško mesto Skalica na Moravski meji, kjer se je od nekdaj dobro Skališko sukno tkalo, in kjer tudi še v naših dneh več ko sto suknarjev prebiva. Kakor v vsakem mestu, kjer ljudjé živé samo od kupčijstva in obertnijstva, tako se družita tudi tù bogastvo in uboštvo; uboštvo pa je strašno hudo po takih mestih, kedar so slabe letine, in tedaj dragina nastane tistih rečí, ki so za živež neobhodno potrebne, in se dela obertnikov in rokodelcev ne morejo prodati. V takih okoliščinah več njih si ne vé, kakó bi si potrebnega kruheka prislužili. Tako nesrečno leto, ko ni bilo nobenega zaslužka, verglo je Franceta Slavika, suknarja, kterega smo že zgorej omenili, v največo revščino. Ni čuda tedaj, da je bil France proti vsem, samo ne s svojo ženo in s svojim otrokom, čmeren, neprijazen, temnega obraza, posebno ako še to pristavimo, da je njegova revna hišica, ki jo je bila njegova priserčno ljubljena ženka od svojih staršev podedovala, ravno pred začetkom zime po nesreči pogorela.

Mož ves zamišljen in otožen, malo da ne v obupu, ni zapazil svoje žene, ki je ne daleč za njim stopala, ker se je bala, da bi se kaka velika nesreča ne zgodila; pa tudi žalostni prizor pred ravno kar omenjeno veliko hišo ni bil v stanu obuditi njegove pazljivost. Hotel je tedaj ravno naprej iti, neke nerazumevne besede mermraje, ko ga v dolgo černo suknjo, ki je do pete segala, oblečen mož, ki je lampico v roki deržal, tako-le ogovorí: „No, ste li vi tukaj, Slavik? ostanite, vas prosim, en malo tukaj-le, in pomagajte nam te ranjene spraviti pod streho v bolnišnico.

Vedeti namreč je treba, da ta velika hiša z dvojim nadstropjem ni nič druzega, kakor skališka bolnišnica tako imenovanih usmiljenih bratov; in v dolgo černo kuto oblečeni mož pa gosp. Urban, v

mestu in zunaj mesta sploh od vseh ljubljeni in spoštovani, mnogozaslužni prijor. Bila sta pri ranjenih pervi in drugi zdravnik, bili so okoli njih tudi drugi usmiljeni bratje in hlapci, ali to mu ni bilo dovolj; ker je slišal nenavaden šunder in stokanje ranjenih, hitel je tudi prijor sam tolažit in pomagat, kjer in kakor je mogel.

France je malo postal neodločen, bi li pomagal ali ne; potem pa ko je, menda bolj za-se, kakor za okoli stoječe, te-le besede pologlasno govoril: „Jaz da drugim pomagam, in meni ne pomaga nobeden!" približa se k tistemu vozu, kjer je ležal najnevarniše ranjen, pošlata ga, ter pravi: „Aha! ta pa je mertev; najpred bom tega gor nesel," in ves se je tresel.

Ako pri slabej svitlobi gospod prijorjeve luči Franceta sedaj malo v obraz pogledamo, zamoremo spoznati, da se v njegovih persih posebno nenavadni občutki križajo; sicer pa ne vidimo nič druzega, kakor da si je iz hlač ruto potegnil in se vseknil.

Julika, žena Franceta Slavika, vidi svojega moža, da pomaga ranjene nositi, in da je gospod prijor mu velel to delati, globoko iz serca zdihne, in nebeškega Očeta zahvali; potem pa se oberne in gre naravnost k sosedi Lekanki.

„Mičika!" reče jej, in soseda jo prijazno sprejme, akoravno jo je pozno v noč prišla obiskat; „že mnogokrat sem bila v stiskah, in sem pri tebi poiskala dobrega svèta, in večkrat sem morala pri tebi zdatne pomoči iskati; v tako velikej stiski pa, kakor danes, nisem bila še nikoli, moj dobri Štefek je šel s praznim trebuhom v posteljo."

„In tvoj mož še zmirom ni dela dobil?" vpraša jo dobrodušna Lekanka.

„Ni ga še dobil, akoravno vsak dan, dà, vsako uro dela išče. Saj veš, da po zimi sploh toliko ljudí dela išče, da se z veseljem dela tudi za najmanjše plačilo; in jaz se bojim, da bo moj ubogi France še mesec za mesecem iskal, predno bo delo dobil. In vėdi, da sem včeraj jaz tu pa tam popraševala po delu, pa sem dobila povsod odgovor, da nisem sama jaz, ki dela iščem."

„Julika moja! nič se ne boj,“ reče jej prijateljica, zima ne terpi večno; in jaz ti rečem za gotovo, da dobi tvoj mož o spomladi dovolj dela.“

Slavikovka se je hotela nasmehniti; toda namesti smeha se je mogla brati na njenem obrazu največa žalost, ko je govorila: „Jaz terdim to, da mi ne bomo nikoli več sreče imeli; zakaj od kar sva si dosmertno zvestobo obljubila, vse se je proti nama zarotilo, in vendar, ko me je za ženo vzel, kako lepo prihodnost sva si obetala! Najprej naji je obiskala bolezen, ki je mošnjo mojega ubozega moža popolnoma spraznila; potlej je ena nadloga za drugo nama prihajala, kterih vsaka za-se posebej ni bila velika, vse skupej pa so bile nama pretežko breme; na zadnje je ogenj najino kuhinjo razdjal, in da bi mera nadlog do verha polna bila, zastran slabe prodaje sukna na zadnjem tergu v Pešti suknarji sedaj nobenega dela nimajo, in to je bil edini zaslužek mojega moža, da smo saj mogli životariti.“

„Kmalo se bo poboljšalo vaše stanje, Julika moja! saj po oblačnem vremenu pride vselej lepo jasno,“ govori jej dobra soseda, in svojo roko ubogej prijatlici na ramo položi. — „In pa,“ pristavlja k temu, „to ni nikakor prav, da imaš ti tako malo dela, med tem ko jaz ne vem, kje mi glava stoji od toliko dela.“ In ko to reče, stopi k škrinji, potegne ven dve culi, in ju prijatlici ponudi rekoč: Že več tednov je, da sem vrezala srajce za moje otroke, in nekaj predpertov za se, ali do sedaj jih nisem utegnila šivati. Prosim te, narêdi mi je tako hitro, kakor ti je le mogoče. Ko bodeš s tem gotova, najdem ti še druzega dela. Ne misli, da smo tako bogati, da moremo vse zunaj hiše delati dajati; ali ti veš, da jaz rada vidim, da se vse domá naredí. Sedaj pa ne utegnem sama šivati; in moj mož mi tudi vedno pravi, da naj se tolikanj ne trudim, in da naj dam zdaj to, zdaj uno drugim delati. — In ko je to zgovorila, potegne ven svojo mošnico, in nekaj krajcarjev prijatlici koj našteje.

„Bog ti stokrat poverni, Micika!“ vsklikne uboga mlada ženica, ko prejme tisto malo denara; — „Bog ti pošli svoj sveti blagoslov, da bi nikoli take reve

ne skušala, kakor jaz. Oj, ti si ne moreš še misliti ne, kako ti je hvaležno moje serce. Ti si mi dala serčnost, in jaz zdaj veliko bolj brezskerbna domú grem, kakor sem k tebi prišla. — Slavikovka se je obernila, da bi domú hitela, prijatlica pa jo prosi, naj še malo postojí; podá jej namreč v roke še poln koš jedi, in jej reče, naj nese Štefeku, da ne bo lačen. Ko je mlada žena ta dar prejela, djala je, da je preuboga, kakor da bi mogla kaj takega zavreči in ne sprejeti; bolj je pa zahvaljevala prijateljico z obličjem kakor z besedami, ter se je od nje ločila.

„Sedaj se pa le podvizam,“ rekla je sama pri sebi Slavikovka, in napravim dobro večerjo za nas vse tri, — in za malo trenutkov jo vidimo vže zraven lačnega Štefeka v revnej bajti.

„Tako sem bil v strahu sam, da sem skoro pozabil na lakoto; oh, prosim vas, da ne greste iz hiše.“

„Umíri se, Štefek! to se več ne zgodí,“ — odgovori mu mati, in med tem kos pogače iz koša vzame in podá svojemu milemu sinku.

Nikoli ni nobeni skop človek dolgo zaželenega zlatá z večo naglostjo zgrabil, kakor je od lakote na pol mertvi deček podani kos pogače prijel. Še več dni sèm revček ni nič druzega jedel, kakor stare škorjice kruha, terde kakor kamen, in pa krušne ostanke, ki jih je sosedni pek njegovej materi za malo krajcarjev prodajal. Premožnim, in takim, ki imajo polne hrame in kleti, se bo čudno in morebiti neverjetno zdelo, da je tak močen mož, kakor France Slavik, z vso svojo družino stradal. Pa, blagovoljni bralci! pridite enkrat v eno naših obertnijskih mest, kedar čevelj visok sneg zmerznjeno zemljo pokriva; ali kedar dežuje, da se nogé po cestih in potih do gležnjev vgrezvajo, takó da si nobeden, ki je količkaj vajen ugodnejšega življenja, ne upa nogé izpod strehe djati, in tu bodete videli konec mestnih ulic in pred vsako večo hišo neštevilno zijal, postopačev, dervocepov, vsake baže dninarjev in rokodelcev, ki nimajo nobenega dela, ki ondi čakajo eden, dva, in več dni, tudi cele tedne in mesece, predno se jim priložnost ponudí, da si morejo zaslužiti kakova dva groša,

s kterima potem doma lačno ženo, sestradane otroke malo potolažijo in pomirijo s težko osodo, ki jih preganja. Toda vernimo se nazaj k našej povesti.

Ko je otrok svojo hudo lakoto potolažil, potem kratko pa serčno večerno molitev izmolil, položila ga jè mati v postljice in ga na čelo poljubovala. Potlej je od prijatlice prineseno delo pred seboj razpostavila in ogledovala, ker je hotela čakati, da pride nje ljubi mož domú, da vkup povečerjata.

„Kaj vendar dela, da ga tako dolgo ni domú!“ reče sama pri sebi, potem ko ga je že blizo poldrugo ura čakala, položila je delo iz rok na mizo, in skoz okno pogleda. — Hvala Bogu, da je tu! — izdihne, kedar znane korake pred hišo zasliši.

„Sam Bog te mi je prinesel, moj France!“ reče možu, ko stopi v hišo, in mu poda desno roko; „že dolgo te čakam, da ti pokažem prejeti milodar, in da ga s teboj delím. Glej, France!“ — in pelje moža, ki ga še vedno za roko derží, k mizi.

France je še le za nekaj trenutkov spregovoril, in Julika je opazila, ko ga je v obraz bistro pogledala, da je ves bled. Na njegovo vprašanje, kako je dobila te dobre jedí, odgovorila je ona s serčnim veseljem: Naša prijatlica Lekanka, ki jo oba tako rada imava, naju je s tem razveselila; in glej, France! — vzame v roke delo, ki ga je bila od nje dobila — to delo mi dala, in rekla, kedar bom s tem gotova, da mi bo dala še drugo za šivanje. — Potlej si vzame iz aržeta denar, in ga da možu, naj bi on z njim oskerbel družini, kar spozná za bolj potrebno.

„Bog ti ga blagoslovi, ljubeznjiva moja ženica!“ reče jej mož, ali denarja tega ti ne morem vzeti; raj bi hotel, da bi bil tebe vreden, ali jaz nisem vreden tebe. — In pri teh besedah si svoje lepo čelo z roko pošlata, kakor da bi hotel svoje sumljive, hudobne misli iz glave izbiti.

„France! ti si mene vreden,“ — odgovori mu Julika, ter ga objame in kar more ljubeznjivo pogleda; ubožtvo in nesreča ne stori še človeka nevrednega; samo poterpljenje ali pa nepoterpežljivost v prenašanji vdarcev nasprotne osode nas more ali povíšati ali ponižati.

France ni sicer nič odgovoril na te zadnje besede, ali temna rudečica mu obličje spreleti, naglo vstane, in hitro gori in doli po sobi koraka; kmalo pa se verne na svoje poprejšnje mesto, na pol s takimi mislimi, godernja sam pri sebi: ker mi ljudje nočejo priložnosti dati, da bi kruha služil; jaz pa nečem rok križem deržati in gledati, kako moja družina lakote umira. — Na to potegne iz hlačnega aržeta lepo mošnjo polno denarjev, pokaže jo ženi in pravi: „Poglej le, Julika moja! tudi jaz sem skerbel za vas, za naprej ne boste več stradali,“ in na sprednih ustnicah se mu je smeh pokazal, ali ta smeh je bil tako nenavaden in tako zopern, kakoršnega žena ni še nobenkrat na obrazu svojega moža videla, in zamerzelo jo je po vseh udih. Ni si še upala vprašati ga, kako mu je v roke prišla mošnja in kar je v njej; samo to si je mislila, da je kterega dobrega znanca srečal, in da mu je ta nekaj goldinarjev dal, da bi si v tej velikej zadregi malo pomagal. Ona tedaj moža povabi, naj z njo večerja.

„Je-li soseda te jedí poslala, ali jih je sama sem prinesla?“ vpraša France, ko se k mizi vsede.

Slavikovka bi bila dosti rajša se ognila odgovoru na vprašanje svojega moža, ali saj se je tako stavila. Med večerjo je govorila kmalo od tega, kmalo od unega bližnjega ali daljnega znanca, ali stanje vseh teh je bilo še revniše, kakor njihovo lastno. „Zakaj — je govorila, — oni morajo se boriti ne samo z uboštvom, ampak tudi z boleznimi, in že več njih je žalostna smert pobrala; naša majhna družina pa je, hvala Bogu! popolnoma zdrava.“

Slavik je bolj stermel kot gledal svojo ženo; kakšenkrat se je zdelo, da hoče jej razjasniti in povedati, kako je do tega denarja prišel ali beseda se mu je vsakrat na ustnicah ustavila, in misel zopet v njegovem sercu se zadušila. Vstane od mize, pozabi na molitev zdaj vpervič, od kar je bil oženjen, ki jo je vselej po jedi molil, in toži, da je truden, in da mu je treba počitka. Gotovo je bil počitka sila potreben, ker je v njegovih persih strašen vihar razsajal. „Pojdi le, in vlezi se,“ — prigovarjala mu je žena, „saj ne zamudiš nič; jaz bom še tu ostala in

šivala, ker nisem trudna, in pa bi rada prav hitro to delo dogotovila.“

Komaj je mlada žena nekaj minut šivala pri mizi, že so jej vsakoverstne misli in skèrbi blodile po glavi: „Enega vinarja ni imel v svòjem aržetu, ko je iz doma šel, — tako je premišljevala, — in zdaj, ko nimamo nobenega upanja, da bi mogli tudi najmanjši dolg plačati, je-li mogoče, da mu je kdo denar posodil? Kako je pač prišel k temu znesku? In pa verh tega njegovo čudno obnašanje priča, da njegova vest ni čista.“ Take in enake misli so se dolgo križale v glavi nesrečne žene, kar jej na enkrat nova misel v otožno glavo šine, naglo vstane s klopí, in pazno ali s hitro bijočim sercem pristopi k obleki svojega moža, vzame ven mošnjo, in jo začne preiskovati pri luči. Ona obledi, in mošnjo z nepopisljivo naglostjo nazaj dene, kjer je bila prej, in izdihne: Oj usmiljeni Bog! zdaj mi je vse jasno; on je to mošnjo z denarjem kteremu ranjenemu iz aržeta vzel. Vsegamogočni, nebeški Oče, bodi nam milostiv! uboštvo poterpim, ali bom pa privolila v tatvino, s ktero se je moj ljubi mož omadežil, in tako sama tudi kriva tatvine postala? — Naka! to ne more biti, to ne smé biti. Hočem, da, moram ga rešiti. Rajši sama sebe žertvujem, da le v obupanji storjeni greh, ki lahko iz človeka hudobneža stori, koj v začetku zatrem, vničim; zakaj, ako se zve to sramotno djanje, tedaj z Bogom hišni mir, in sreča! Morebiti tudi on že čuti, kolika nevarnost njegovej duši žuga?

Po takem premišljevanji, tako se je zdelo, odločila se je kaj storiti; izpeljavo pa svojega sklepa, ker je bilo že pozno v noč, odložila je do jutra.

Hud mraz je bil, merzel leden veter je bril, ko je Slavikovka za rano iz hiše na ulico stopila. Sneg bi jo bil morebiti pri drugi priložnosti nazaj v bajto zagnal, ali zdaj ni kar nič marala ne za hudi mraz, ne za novo padli sneg, ki je silil v njene čevlje.

„So li doma milostljivi gospod?“ popraša služabnico, ki je na njeno terkanje na vrata farovža se prikazala.

„Imeli bi domá biti, zakaj odmaševali so že; pa

gotovo ali so poklicani h kakemu bolniku, ali pa spovedujejo v cerkvi.“

„Počakam, da domú pridejo,“ — odgovori Julika odločno, in stopi v farovž; „prosim, peljite me v sobo, kjer morem na-nje čakati in sama ž njimi govoriti.

Komaj je bila v sobi, v kterej je duhovnik navadno čez dan bival, in je prav zares bila vsa v skerbi, kako bi svojo reč imela opraviti, že sliši besede: „Kaj dobrega, ljubka moja!“, in sivi, občespoštovani duhovnik so pred njo.

„Se je li kaka nesreča zgodila?“

„Da, milostljivi gospod! velika nesreča je zadela mene in mojo družino. (Opomniti moramo, da so bili mestni fajmošter prošt, in zato so jih milostljivega gospoda imenovali.)

„Morajo li duhovni samo tisto zamolčati, kar na spovedi slišijo,“ — začne po kratkem prenehljeji Slavikovka jecljaje, — „ali pa tudi vsako drugo skrivnost, ki jim jo kdo tudi zunaj spovedi zaupa?“

„Ljubka moja! jaz se čudim vašemu vprašanju; duhovnik je zdravnik slabostnih serc, bolnih duš, in vestí, ki se motijo, to je: duhovnik mora že po svojem stanu sebi odkrite skrivnosti zamolčati, to je njegova dolžnost. Čemú pa je ta čudni vvod?“

„Zato, ker — oh, moj Bog! — jeclja,“ in jezik jej odpové svojo službo; potem si z ruto obraz zakrije, in se tako britko jokati začne, kakor more jokati se najbolj otožno serce.

Mestni fajmošter je imel mehko, dobro serce, ki je živo čutilo nesrečo revnih; bil je tudi iz ravno tega mesta, in iz prav uboge hiše, poznal je tedaj mesto in mestne uboge, in vedel je posebno dobro, koliko pomanjkanja terpé nekteri sramožljivi ubogi; on je tedaj pred vsemi drugimi za take ko dober oče skerbel. Med tem, ko je bil oster sam do sebe, in nevtrudljiv v spolnovanji svojih duhovniških dolžnosti, trudil se je za blagor svojih vernih ovčic posebno ubogih z vso mogočo ljubeznijo in z mnogimi žertvami.

„Uboga žena! huda nesreča vas je gotovo zadela, da se tako britko jokate, povejte mi le brez ovinkov nesrečo, in bodite zagotovljeni, da vam pomagam, kar bom le mogel.“

Oh, kako dobro so déle te prijazne besede nesrečnej ženi! ona tedaj neha jokati se, in pripoveduje pazno poslušajočemu fajmoštru svoj strašni sum in svoj strah, in pristavi, da samo največa obupnost je mogla njemu vdebniti to djanje, zato da bi sebi, svojej nesrečnej ženi in lakote umirajočemu otroku svojemu pomogel.

„Zakaj pa niste prišli k meni v takej potrebi?“ popraša fajmošter.

„Oh, milostljivi gospod! vi imate že tako mnogo ubogih, ki živijo iz vaše kuhinje in od vašega aržeta, takó da nisem hotela njih števila še pomnožiti; vi pomagate vsem z dobrim svètom in tudi z djanjem . . . jaz sem se pa tudi sramovala, prositi pri vas pomoči.“

„Iskati dobrega nasveta in potrebne pomòči,“ — seže jej fajmošter v besedo, — nima se sramovati nobeden; in kje iščejo pomoči otroci, kakor pri svojem očetu, pri svojej materi? Vedite tedaj, da sem jaz, in hočem biti vaš oče. Sicer pa vtisnite si v pamet navadni prigovor: „Mati ne sliši govorjenja nemega otroka;“ in tisti ni tolikanj pomilovanja in pomoči vreden, kteremu se zdi prevelika težava povedati, kje in česa mu manjka. Toda, zadosti vam je tega nauka; pojdite lepo mirno domú, in storite, da tudi vaš mož domá ostane; jaz poiščem koj mesto za-nj, kjer si more par grošev zaslužiti in ako ni iz hudobnosti, česar ne verjamem, ampak iz slabosti in iz obupnosti ta napačen korak storil, more se tudi koj poboljšati in storjeno zmoto popraviti.

Iz Julikinih oči se je svetila serčna zahvala in zaupnost, in z olajšanim sercem se je ločila od dobroserčnega, po očetovsko skerbnega gosp. fajmoštra. Kmalo je domú prišla, in našla svojega moža v največem nepokoji.

„Kje si bila, Julika?“ vpraša jo, ko čez prag stopi. „Bal sem se že prav za-te.“

„Ti veš,“ odverne ona, „da že več dni nismo nič gorkega vžili; tedaj sem kaj malega nakupila, da imamo en dober dan, — in pri teh besedah gre k ognjišču jedi napravljat, zato da možá malo domá vderží; in potem je hotela gorko jed za zajuterk in

za kosilo vkup na mizo dati, zato da bi na to mogla neprenehoma šivati.

France ni nič na to odgovoril, temveč je nepokojen gori in doli po sobi stopal, z desno roko v hlačni aržet segal, pa kmalo, kakor da bi ga nekaj vgriznilo ali speklo, zopet naglo ven jo potegnil; kar na enkrat Štefek, ki je pri oknu jedel, zaupije: Mama! tata! glejte, gospod nunec pridejo.

„Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ — s temi besedami stopi v hišo gospod, ki ga že poznamo, da je prošt in mestni fajmošter.

„Kako se vam godí, ljubi moji! v tem slabem in nesrečnem času, ko je tolika dragina?“

„Res, milostljivi Gospod!“ odgovori Slavik bled kakor sneg, potem jecljaje brez strahu mu roko poljubil, in tudi otroku ukazal, da mu je roko kušnil, „dela nimam, nimam s čem si kruha služiti, in vendar moramo živeti.“

„Tedaj sem vam morebiti ravno prav prišel, začnó zopet fajmošter, ravno kar sem govoril z gospodoma nadzornikom in prijorjem v bolnišnici, ki sta mi obadva tožila, da, ker so jima zboleli nekteri med služabniki, in med njimi tudi „laborans“ (tako imenujejo v lekarnici hlapca), potrebujeta dva delavca ali pomagača; ali bi hoteli vi že iz ljubezni do bolníkov prevzeti to službo? glejte, tam bostè imeli vsega dovòlj za vašo jed in pijačo, in zraven tega še dva ali tri goldinarjev na teden, s kterim denarjem lehko družino preživíte.

Akoravno je bila tudi žena priča te ponudbe, vendar ni hotla prenaglo se mešati v govor, da bi ga prepričala in spodbadala, ampak je spoštovalno molčala; njen mož pa, potem ko je pomišljaje se večkrat menjal barvo v obrazu, je ponudbo z veseljem sprejel, visoko častitemu gospodu se zahvalil in roko poljubil, in koj v bolnišnico hitel, kjer je bil od predstojnika kot znanec priserčno sprejet. Ali se je po naključbi zgodilo, ali navlašč, postavili so ga za strežnika enemu izmed težko ranjenih, v kterem je koj spoznal tistega, ki je bil snoči med vsemi najnevarniše ranjen.

Ta bolnik se je sicer zopet zavedel, ali noben

zdravnik ni mogel mu obljubiti življenja, in ko je tudi sam spoznal, da ne more drugači ozdraveti, kakor le po čudežu, prejel je zakramente umirajočih tako pobožno, da je bil Slavik ves v serce ginjen; potlej je čez tisto premoženje, ki ga je v svojem kervavem aržetu zavitega imel, v oporoki tako naredil, da se plačajo vsi stroški za pogreb, kakor se mu spodobi; sto goldinarjev je zapustil za eno večno mašo, ki se ima vsako leto na obletnico njegove smerti opravljati, vse drugo kar ostaja, to je dvesto gl. naj dobi njegov zvesti strežnik Slavik France s tem pogojem, da mora on s svojo družino vred, namesti njegovih sorodnikov, k rečenej maši priti in za njegovo dušo moliti.

V dokončanje te priproste, žalostne, ali zveličavne dogodbe treba je še omeniti, da je mestni fajmošter Slavik Francetu poskerbel za njemu primerjeno mesto, kedar ga niso več v bolnišnici potrebovali. Ker je bilo namreč več ubogih suknarjev, ki so bili brez kruha, zato je družba premožnih mestjanov suknarijo vstanovila, v kteri so ti reveži delo dobili. Ko je fajmošter Slaviku povedal, da dobi zopet delo kot suknar — „Bog vam poverni, milostljivi gospod! vi ste moja bramba in moj rešitelj!“ takó je govoril, in mu posvečeno roko poljubil; — „dalje ne morem več molčati. Vse moram obstati, ker tolika vaša dobrota me sili, da vam svojo slabo vest moram razodeti.“ In tu je začel mu pripovedovati, kakó je tistemu smertno ranjenemu mošnjo z denarjem ukradel.

„Ali samo največa sila me je zapeljala, da sem ta greh storil; žena in otrok sta stradala, kar da nista lakote poginila; in vkljub vsemu iskanju in prizadevanju nisem dobil nobenega dela. Bog mi je priča, da nisem imel slabega namena! Ukradel sem, ne da bi svoje, ampak da bi življenje družini otel.

Ali kako se je Slavik čudil, ko je iz ust gosp. fajmoštra slišal da ne on, ne njegova Julika nista nič gotovega vedela od njegove tatvine, in da se ima zahvaliti svojej ženi, da se je njegovo revno stanje na bolje obernilo.

„Pozabimo to, kar je bilo,“ govoré na dalje gosp. fajmošter; „jaz vem, da je vas le sila v hudobijo

zapeljala; obžalujte iz serca storjeni greh, in popravite ga, kolikor je mogoče, zahvalite pa Boga, da niste padli v brezdno hudobije, temveč da vas je pogube rešil vaš angelj varh, hočem reči, vaša dobra žena.“

„Bog ti stokrat verni in te varuj vsega zlega, preljubeznjiva moja žena!“ tako je Slavik, ko je zvečer domú prišel, ves navdušen zavpil, k njej sedel in povedal pogovor, ki ga je imel z gosp. fajmoštrom; — „ako jaz tebe ne bi imel, bil bi zdaj pravi izveržek ljudí, in moja duša bi bila na veke zgubljena.“

Odsléj v Slavikovej hiši ni bilo več uboštva in reve, vsa družina je živela v strahu božjem.

Smešnice.

Lažnjivec nad lažnjivcem. — V neki kavarni sta sedela dva Amerikana, ki sta se pomenkovala in eden drugemu legala, kajti Amerikani so prav izverstni lažnivci. — „Ne verjamete“, pravi pervi, „kaj se je úne dni pripetilo nekemu zdravniku! Imel je bolnika, ki se je bil prehladil. Da bi se bolnik dovelj izpotil, zapiše mu zdravila, ki pa so bila tako močna, da je bolnik po noči v lastnem potu utonil“. — „O tem sem tudi jaz čul“, pravi drugi, „pa s tem pridevkom, da so morali namreč čoln najeti, da bi prišli k merliču“.

Zasluženo plačilo. — Mladi človek, ki se je prav rad v verske zadeve mešal, pripoveduje v nekej druščini, da se duše po smerti res selijo iz človeka v živali, ker še sam dobro pomni, ko je bil on zlato tele. — Prebrisana gospá pa mladega modrijana prav dobro plača rekoč: „Gospod, ne bojte se, razun zlatovine niste še prav nič izgubili od takrat“.

Nehvaležnež. — „Andrejko! le poglej, primojruha, kako sem se opeharil s to suknjo“, toži Grega svojemu sosedu, „komaj mesec jo imam, pa je že vsa ogorela“. — „To je res nerodno“, odverne Andrejko z glavo majaje, „koliko pa si dal za-njo?“ — „E nič, moj boter mi jo je zastonj dal.“

Redka previdnost. — Neka vdova je prosila domačega duhovnika rekoč: „Oh, bodite tako dobri in nikar ne pokopljite tega otroka, ki je umerl za osepnicami (kosami), poleg mojega možá, kajti ta jih še ni imel“. —

Slabo rokodelstvo. — Mladi, še terdni človek prosi poletnega dne nekega gospoda miloščine. — „Kaj te ni sram? tako terden in velik človek, pa beračiš?“ pravi mu ta, „zakaj pa se ne lotiš dela?“ — „Ah, dragi gospod, v takovem vremenu ni nič z našim rokodelstvom“, odverne berač. — „To so le prazni izgovori! Kakovo rokodelstvo pa znaš?“ — „Sneg premetavati!“ bil je odgovor.

Hudobno obrekovanje. — Neki gizdalin, — to so namreč taki, ki ves božji dan Bogu čas kradejo in po ulicah zrak preganjajo, — pravi nekemu brilcu: „Meni se dozdeva, da gospodična B. ne nosi lastnih las.“ — „To so same laži in obrekovanja“, odverne ta, „jaz bom vsaj vedel, ker sem jih jej sam prodal“.

Prebrisana žena. — Neka žena je prosila domačega učitelja, naj bi jej napísal list do njenega možá, ki je služil v mestu. — „Prav rad“, pravi ta, „kaj pa naj pišem?“ — „Ko bi jaz to vedela“, odverne ta, „bi mu sama pisala“.

Zakonska ljubezen. — Dva zakonska sta se prav rada imela. Čez nekaj časa se preseli mož v dalnje mesto in pusti ženo samo domá. Ob kratkem mu pošlje ta zapečateno pismo brez koleka, v kterem so bile samo te-le besede: „Bodi potolažen in miren, jaz sem sedaj popolnoma zadovoljna“. — Kmalo na to jej pošlje mož 30 liber težak kamen, tudi neplačavši poštnine, s priloženim pismom: „Ko sem prebral tvoje pismo, se mi je ta-le kamen odvalil od serca.“ —

Usmiljeni tolovaj. — Tolovaj napade v gozdu popotnika ter ga oropa. Ko ravno hoče oditi svojo pot, začne popotnik javkati in tožiti, rekoč, da sedaj še toliko nima, da bi mogel v bližnjem mestu prenočiti. Tolovaju se popotnik smili, toraj se verne k njemu rekši, naj vzeme toliko iz svoje mošnje, kolikor vé, da mu bo treba za prenočišče. Popotnik pa ne

pomišlja dolgo ter prav globoko seže, da je skoraj čisto mošnjo izpraznil. — „E hudirja!“ zarentači ropar, „ti tudi nimaš nobene vesti“.

Dolge noge. — Nekdo stopi v kerčmo in se spotakne, nad nogami velikanskega pivca, ki se je sedé pri stranski precej oddaljeni mizi kaj pripravno stegnil po sobi. „Prosim, gospodine“, pravi pivec vstajaje, „to so bile moje noge“. „Ne zamerite — odverne ta, ki je noter prišel, — tega nisem mogel vediti, ker so ležale tako daleč od vas“. —

Nevoljen gost. — V gostivnici najde gost v juhi več muh. Pokliče tedaj kuharico in pravi nevoljno: „Gospica, kedar bom zopet zahteval juho, prosim, da mi prinesete juho posebej, muhe posebej“. —

Odkritoserčno. — Nek dijak pride iz kavarne in nagovori memogredočega mestjana, da naj mu posodi pet gold. „Ne zamerite — odgovori mestjan — nimam časti vas poznati“. Ravno zarad tega — odverne dijak — se obernem na vas, kajti moji znanci mi nočejo nič posoditi“. —

Nezadovoljen deček. — Nekdo sreča jokajočega dečka in ga vpraša, kaj da je vzrok njegove žalosti. „Oh“, pravi deček, „mati so mi dali groš in jest sem ga zgubil“. — „Tukaj imaš druzega, ljubček, pa se ne jokaj več“, — Deček vzame groš, pa le še joka. — „Zakaj pa vendar ne nehaš plakati?“ vpraša ga zopet tujec. — „O predragi gospod“, odgovori deček, „zakaj bi se pač ne jokal? Ko bi ne bil zgubil pervega groša, bi sedaj imel dva.“ —

Drag dar. Šolarček prinese svojemu učeniku poliček vina rekoč: „Oče se vam priporočijo in želijo, da bi se vam to vince prav dobro prileglo“. Učenik vzame polič in naroči dečku: „Reci očetu, da se lepo zahvaljujem“. „Oj tega ni treba“, odverne prosti deček,“ saj so ga oče tudi dobili v dar, pa se jim je zdélo prekislo“. —

Kazalo.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

